

Economisch-Statistische Berichten

S.-E. R. contra dividendbeperking

★

Ir H. Vos

De werkloosheid en de structuur
van het bedrijfsleven

★

Drs F. Kupers

Liberalisatie en convertibiliteit

★

Drs C. A. Klaasse

Verband tussen geld- en kapitaalmarkt

★

Dr R. L. Beukenkamp

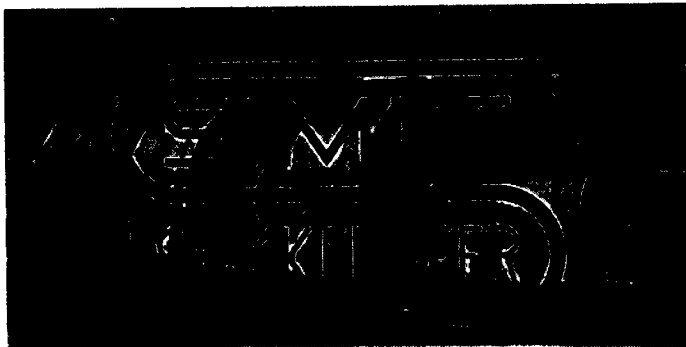
De Amerikaanse landbouwpolitiek

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1880

WOENSDAG 10 JUNI 1953



DYNAMOS, MOTOREN, INSTALLATIES

DIVERSEN

PONTIAC 1948. Te bezichtigen na 7 uur. Van der Hof, Hille-vliet 161, Rotterdam.

vacatures

Bij het

BUREAU VOOR PLAATSIING VAN AFGESTUDEERDEN
aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool te Rotterdam is vacant de functie van

DIRECTEUR

Vereist is een goede kijk op mensen en inzicht in de aard van beschikbare plaatsen bij bedrijfsleven, overheid etc. Academische opleiding is gewenst. Afhankelijk van de kwaliteiten van de functionaris is combinatie met andere functie aan de hogeschool denkbaar. Ook het vervullen van een nevenfunctie buiten de hogeschool is mogelijk.

Met de hand geschreven sollicitaties te richten aan de secretaris van de besturende colleges, Westersingel 43, Rotterdam.

De Stichting Spaarpropaganda

opgericht door de Nederlandse Spaarbankbond, vraagt

directie-assistent(e)

voor secretariaatswerk en algemene assistentie.

Vereisten: goede vooropleiding en algemene ontwikkeling, tact, sociale belangstelling, goed stilist(e), beheersing van de bureau-routine (steno, typen, documentatie), bereidheid tot onderv. aan event. psych. onderzoek, belangstelling voor reclame en public relations; ervaring op dit gebied strekt tot aanbeveling.

Soll. met nauwke. inl. omtr. leeftijd, gezondheids-toestand, vooropleiding, event. werkzaamheden tot dusverre, referenties enz. in eigen handschrift aan de Directie der Stichting, Botersloot 149, Rotterdam.

ZEND Uw opdrachten

TIJDIG in



R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

beschikbare krachten

BOEKHOUDER

Wegens reorganisatie zoeken wij per 1 Juli a.s.

voor onze boekhouder (prima kracht)

een andere werkring

B. Brieven, welke vertrouwelijk worden behandeld, No. 168.313 aan BOLREK, Kon.plein 1, A'dam.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor West-
zeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam. (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

S.-E.R. contra dividendbeperking

De Sociaal-Economische Raad heeft op 22 Mei jl. een advies uitgebracht inzake de dividendbeperking. Dit advies is heden voor publicatie vrijgegeven. Hoewel, blijkens de discussies in het verleden, de dividendbeperking niet direct een vraagstuk is, waarover in ons goede vaderland eenheid van gevoelen bestaat (of bestond?) is het de S.-E.R. gelukt een homogeen advies uit te brengen. Dit betekent niet noodzakelijk, dat de S.-E.R. in elk onderdeel van zijn conclusies unaniem was. Echter, zo er al afwijkende meningen naar voren zijn gekomen, waren zij toch niet van die aard, dat een minderheidsstandpunt noodzakelijk werd geoordeeld.

Het advies waardeert niet alle in de loop der jaren naar voren gebrachte argumenten pro en contra. Het volstaat met een zelfstandige behandeling van twee aan de dividendbeperking verbonden aspecten, t.w. het economische en het sociaal-politieke. Het is ongetwijfeld een verdienste, dat de S.-E.R. zich niet laat leiden door sentimenten, maar poogt uitsluitend de cijfers te laten spreken. Aan de hand van gegevens over de winstuitkering over 1951, verstrekt door het Ministerie van Financiën, komt de S.-E.R., onder veronderstellingen die de werkelijkheid zeker niet tekort doen, tot het globale inzicht, dat de kwantitatieve betekenis van de dividendbeperking gering is. Maximaal f 80 mln. zou, bij afwezigheid van de dividendbeperking, additioneel aan winst zijn uitgekeerd. De S.-E.R. doet de relatieve onbelangrijkheid van dit bedrag uitkomen door het te stellen tegenover de economische grootheden, die men door de dividendbeperking wenste te beïnvloeden (inkomen van de bevolkingsgroep welke geen loonarbeid verricht en het totale investeringsbedrag).

De geringe kwantitatieve betekenis beïnvloedt uiteraard de waardering van de S.-E.R. voor het economische en het sociaal-politieke aspect van de dividendbeperking. Bovendien wordt in het advies aangetoond, dat handhaving van de dividendbeperking onder de huidige omstandigheden waarschijnlijk een nadelige werking heeft wat betreft richting en omvang van de investeringen. Ook vestigt de S.-E.R. er de aandacht op dat, wanneer

de ontwikkeling van het dividend-inkomen vergeleken wordt, enerzijds met het inkomen van de groep zelfstandigen als geheel en anderzijds met het looninkomen, er weinig aanleiding bestaat om juist het dividend-inkomen aan bijzondere beperkende bepalingen te onderwerpen.

Wie de moeite neemt de S.-E.R. van stap tot stap in zijn beoordeling te volgen, zal geenszins verbaasd zijn dat dit college unaniem tot de conclusie komt, dat deze maatregel niet in aanmerking komt om als instrument van economische politiek te worden gehandhaafd.

Toch adviseert de Raad niet tot onmiddellijke afschaffing. Als orgaan van het *gehele* bedrijfsleven heeft de Raad met de belangen van zowel werkgevers als werknemers rekening te houden, waarbij ook overwegingen van psychologische aard een rol kunnen spelen. In het verleden is — zij het, zoals de S.-E.R. aantoon, gedeels ten onrechte — de werknemersgroep steeds weer het verband tussen dividendbeperking en loonbeheersing voorgelaten. Deze klok moet nu worden teruggedraaid en dit noopt, naar de S.-E.R. meent, tot enige voorzichtigheid wat betreft het tijdstip, waarop de dividendbeperking dient te worden beëindigd. De Raad stelt voor de Wet op de Dividendbeperking na afloop van de thans geldende termijn nog met één jaar te verlengen. Op deze wijze wordt, zo stelt het advies, „een periode van overgang in het leven geroepen, gedurende welke het publiek in een rustige atmosfeer zal kunnen worden voorgelicht over de geringe betekenis, die onder de thans geldende omstandigheden aan de dividendbeperking als instrument van economische politiek nog kan worden toegekend, en over de gevaren en onbillijkheden, die aan haar voortzetting op langere termijn zouden zijn verbonden”.

Teneinde het bedrijfsleven geen noemenswaardige nadelen van deze verlenging te doen ondervinden, beveelt de Raad tevens een verruiming van de huidige mogelijkheid van winstuitkering aan, en wel in deze zin, dat als alternatief van het bestaande maximum (6 pCt van het gestorte aandelenkapitaal plus 2, pCt van het zuiver vermogen) een uitkering wordt toegestaan van 6 pCt over het totale zuiver vermogen.

Voorburg.

Drs P. G. RIDDER.

INHOUD

	Blz.		Blz.
S.-E.R. contra dividendbeperking, door Drs P. G. Ridder	443	Internationale notities:	
De werkloosheid en de structuur van het bedrijfsleven, door Ir H. Vos	445	Het Congres van Weenen der Internationale Kamer van Koophandel, door Dr E. D. de Meester	457
Liberalisatie en convertibiliteit, door Drs F. Kupers	448	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. Willems ..	458
Verband tussen geld- en kapitaalmarkt, door Drs C. A. Klaasse	450	Statistiek en:	
De Amerikaanse landbouwpolitiek, door Dr R. L. Beukenkamp	453	Gecombineerde maandstaat van de grote banken in Nederland	459
Nationale notities:		Emissies in 1953	459
Handel	456		

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Ir H. VOS, De werkloosheid en de structuur van het bedrijfsleven.

Het maatschappelijk mechanisme in een gesloten volkshuishouding dient principieel toe te laten — en kan principieel toelaten —, dat door loonsverhoging werklozen ten gevolge van koopkrachtvermeerdering worden ingeschakeld, terwijl daarbij — ook bij gemiddeld gelijkblijvende prijzen — voor de bedrijven en de zelfstandigen, ondanks de loonsverhoging, een door omzetvermeerdering vergrote winst ontstaat. Het effect van de koopkrachtvergroting moet eerst in de omzetveranderingen tot uitdrukking komen vóór de prijswijzigingen intreden. Als de loonsverhoging direct door een prijsverhoging wordt gevolgd voordat het koopkrachteffect zich kan doen gelden, bereikt men niets, omdat dan de totale reële koopkracht niet stijgt. Een collectivisering van het loonsysteem is in de huidige maatschappelijke structuur niet hanteerbaar, indien niet ook een collectieve beheersing van het prijssysteem plaatsvindt. In een gesloten volkshuishouding betekent een welvaartsvermeerdering langs de weg van een initiële loonsverhoging nog geen werkvermeerdering. Bij loonsverhogingen kan werkloosheidsvermeerdering optreden. De hoofdoorzaak hiervan ligt in het conflict tussen de ondernemingsgewijze structuur van het bedrijfsleven en de collectieve structuur der loonvorming. De ondernemingsgewijze productie, gepaard aan de individuele bedrijfsbeslissing op grond van de individuele bedrijfssituatie, leidt bij loonsverhogingen tot ondergang van een aantal grensondernemingen. De uitkomst kan worden gevonden in een collectief reageren van de ondernemingen.

Drs F. KUPERS, Liberalisatie en convertibiliteit.

Schrijver geeft alleréérst een overzicht van de ontwikkeling van de liberalisatie en de convertibiliteit in het kader van de O.E.E.S. Een land, dat zowel zijn deviezenrestricties als ook zijn quantitative belemmeringen van de import opheft, geeft bij het huidige systeem van vaste wisselkoersen de mogelijkheden uit handen om, anders dan langs de weg van binnenlandse aanpassing, een ongunstige ontwikkeling van de betalingsbalans en een dreigende uitputting van zijn deviezenreserves tegen te gaan. Het onvermogen om voldoende (dan wel voldoende snel) een binnenlandse aanpassing tot stand te brengen, heeft vele van de O.E.E.S. deelnemende landen dan ook te eniger tijd genoopt in conflict te komen met het liberalisatiestreven. Wil men het handelsverkeer vrijmaken, dan zal men zich ernstig moeten afvragen of het huidige systeem van vaste wisselkoersen hiermede wel verenigbaar is. Volgens schrijver zou het aanbeveling verdienen indien een van de internationale organisaties aan onafhankelijke experts verzocht een studie te maken hoe een reële „Code of fair exchange policies” er zou moeten uitzien.

Drs C. A. KLAASSE, Verband tussen geld- en kapitaalmarkt.

Er bestaat een verband en een zekere mate van fungibiliteit tussen financiering via de geldmarkt en die via de kapitaalmarkt. Ook met betrekking tot de gedragingen der geldaanbieders is er een zekere band tussen geld- en kapitaalmarkt. In dit verband kan allereerst gewezen worden op de mogelijkheid om middelen ter

geldmarkt opgenomen aan de kapitaalmarkt toe te voeren via het instrument der effectenbelening. Een ander punt van samenhang vormen de transacties, die aangeduid plegeren te worden met de term „voorfinanciering”, die in wezen een tijdelijke inschakeling van de geldmarkt in kapitaalmarkttransacties zijn. Het in elkaar overvloeien van beide markten kan overigens ook door meer rechtstreeks opereren van geldmarktinstututen op de kapitaalmarkt in de hand gewerkt worden. In de Angelsaksische landen is het usance, dat de banken een niet onbelangrijk deel van hun liquide middelen uitzetten in middellanglopende fondsen. Ten slotte, is er nog een uiterst belangrijke factor, nl. de psychologische. Wijzigingen in het officiële disconto zijn steeds een ietwat spectaculaire aangelegenheid geweest.

Dr R. L. BEUKENKAMP, De Amerikaanse landbouwpolitiek.

De Amerikaanse Minister van Landbouw is verplicht de landbouwproducten uit de markt te nemen tegen de garantiëprijs, wanneer de vrije marktprijzen voor het product daar beneden dalen. Er zijn grote surplussen ontstaan van Amerikaanse landbouwproducten. Schrijver ziet de enige zakelijke en reële oplossing om de surplusproductie van de Amerikaanse landbouw kwijt te raken, in een bewustwording van het Amerikaanse volk, daarbij voorgelicht door verantwoordelijke regeerders, pers en leiders van organisaties, dat de wereld buiten de Verenigde Staten slechts met dollars zal kunnen kopen indien men deze in staat stelt dollars te verdienen. De huidige verouderde landbouwpolitiek in de Verenigde Staten staat een realisatie van een meer liberale handelspolitiek in de weg. Doordat de Amerikaanse boer relatief te duur produceert, als gevolg van zijn kunstmatig hoge levensstandaard en bescherming, vreest hij de concurrentie van buitenlandse goedkopere landbouwproducten. Als gevolg van zijn grote politieke invloed is de stem van de Amerikaanse boer in de Amerikaanse handelspolitiek rijkelijk machtig.

— SOMMAIRE —

Ir H. VOS, Le chômage et la structure de la vie professionnelle.

La production envisagée par entreprises allait de pair avec les décisions industrielles de celles-ci sur la base de la situation individuelle des entreprises, mène en cas d'augmentation des salaires vers un plus grand chômage. La solution de ce problème peut être trouvée dans une réaction collective des entreprises.

Drs F. KUPERS, Libéralisation et convertibilité.

L'auteur arrive à la conclusion qu'il serait à souhaiter d'avoir une organisation internationale composée d'experts indépendants et qui pourraient élaborer une étude pour la création d'un „Code of fair exchange policies”.

Drs C. A. KLAASSE, Relations entre les marchés de l'argent et du capital.

L'auteur traite les différents facteurs qui unissent les marchés de l'argent et du capital.

Dr R. L. BEUKENKAMP, La politique agricole américaine.

L'auteur arrive dans cet article à la conclusion que la trop vieille politique agricole aux Etats-Unis forme un obstacle à une politique commerciale plus libérale.

De werkloosheid en de structuur van het bedrijfsleven

Wij kennen in ons land een „geleide loonpolitiek”, waarbij de verhoudingen tussen de lonen der verschillende groepen loonarbeiders in onderlinge samenhang worden gezien. Vóórdat deze, voor de nationale volkshuishouding als geheel gehanteerde loonpolitiek haar intrede had gedaan, bestond er reeds een groot aantal collectieve arbeidsovereenkomsten, waardoor de lonen in bepaalde bedrijfstakken werden geregeld.

Deze loonstructuur betekent op zichzelf een verheugende sociale vooruitgang, en zij is reeds zo diep in het sociale denken geworteld, dat — ook bij het scheppen van mogelijkheden tot een iets vrijere loonvorming — de grondgedachte er van: „gelijke beloning voor gelijkwaardige arbeid”, ongetwijfeld in het loonsysteem zal blijven verankerd. De drang naar afschaffing van de gemeenteclassificatie is een typerend voorbeeld van de ontwikkeling van het denken in deze zin.

Te weinig echter, voor zover ik kan beoordelen, is nog doordacht en doorsproken, dat bij zulk een „collectieve” loonstructuur de individualistische ondernemingswijze structuur van het bedrijfsleven een anomalie gaat worden, en wel, juist vanuit de aan mijn vorige artikelen ¹⁾ ten grondslag gelegde stelling, dat werk en welvaart een positieve correlatie behoren te vertonen.

Laat ik trachten dit vraagstuk weer in de eerste plaats vanuit de concrete Nederlandse economische situatie te benaderen.

Volgens gegevens uit het Centraal Economisch Plan 1952 is de structuur van de Nederlandse volkshuishouding zodanig, dat een *loonsverhoging* tot een tweeledig effect aanleiding geeft. Volgens de berekeningen zou er ten eerste een extra tekort (of geringer overschot) op de betalingsbalans door ontstaan, en zou er ten tweede een grotere werkloosheid door optreden.

Het ontstaan van een tekort op de betalingsbalans bij een loonsverhoging (aangenomen, dat zij een reële loonsverhoging en dus een welvaartsstijging voor de werkenden inhoudt) is bij een open volkshuishouding te verwachten. Berekent men kwantitatief, welk tekort er zou moeten ontstaan door een bepaalde welvaartsvermeerdering voor de werkenden door een loonsverhoging, dan blijkt dit tekort aanmerkelijk *groter* te zijn, dan hetgeen te verwachten is volgens de cijfers van het Centraal Economisch Plan 1952 bij dezelfde loonsverhoging. De oorzaak van dit verschil ligt juist in het optreden van een grotere werkloosheid, waardoor de totale welvaartsvermeerdering wordt tegengewerkt.

Deze grotere werkloosheid volgt, indien men de situatie analyseert, *niet* uit het open karakter onzer volkshuishouding. *Zij zou ook bij een gesloten volkshuishouding optreden*. Het verdient daarom aanbeveling de oorzaken er van op te sporen.

Immers, bij de situatie in ons land, als open volkshuishouding, hebben wij moeten constateren, dat *werkvermeerdering* geen *welvaartsvermeerdering* betekende; nu ontmoeten wij de andere consequentie, dat ook in de gesloten volkshuishouding een *welvaartsvermeerdering* (althans één tot stand gekomen langs de weg van een initiële loonsverhoging) *geen werkvermeerdering* betekent.

Op basis van de in het eerste artikel ontwikkelde grondstelling kan dan die gesloten volkshuishouding de toets der critiek niet doorstaan.

Wanneer in een gesloten volkshuishouding een welvaartsvermeerdering door loonsverhoging — een zeer normale vorm — *geen* werkvermeerdering en daardoor inschakeling van werklozen teweegbrengt, doch daarentegen een vergroting van de werkloosheid, dan is er in die gesloten volkshuishouding principieel iets mis.

Inschakeling der werklozen door loonsverhoging principieel mogelijk.

Laat ik nogmaals beginnen met een principiële schets. Wanneer in een volksgemeenschap van elke 100 beroepsbeoefenaars er 90 werken, en de 10 werklozen gemiddeld 50 pCt ontvangen van de werkenden, dan is in zulk een situatie de werkgelegenheidsindex 90, de index van het totaal verbruikte inkomen 95. De gemiddelde productie per arbeider, gemeten naar zijn loon — alle andere elementen voorlopig buiten beschouwing latende — bedraagt dus ca 105 pCt. Veronderstellen wij, dat de in te schakelen werklozen gemiddeld dezelfde productiviteit hebben als de werkenden, dan zal bij volledige werkgelegenheid de totale productie 10 pCt boven de oorspronkelijke liggen, en daarmee ook de mogelijke consumptie, die dus in plaats van de vroegere index 95 nu een index van ca 105 bereikt. Daar alle arbeiders nu ingeschakeld zijn, en er dus geen verschil meer is tussen arbeiders met looninkomen en arbeiders met steuninkomen, wordt het uiteindelijk gemiddeld mogelijke loon 105. Om 10 pCt werklozen in te schakelen is bij de aangenomen verhouding tussen loon en steun een loonsverhoging van 5 pCt nodig — en voldoende.

Principieel kan men het verloop als volgt voorstellen: loonsverhoging 5 pCt — daardoor koopkrachtverhoging 5 pCt. Hierdoor volgt een afzetvermeerdering van 5 pCt en een inschakeling van de helft der 10 pCt werklozen. Door het inschakelen der werklozen krijgen deze het verschil in loon en steun als nieuwe koopkracht toegevoerd. Deze koopkrachtvermeerdering bedraagt juist de helft van de vorige — er volgt een nieuwe inschakeling van werklozen enz. tot na een serie opeenvolgende processen juist algehele inschakeling der werklozen wordt bereikt.

* * *

Het bovenstaande principiële mechanisme zal — in de normale praktijk — door verschillende oorzaken niet volledig kunnen werken. Als eerste oorzaak noem ik bijv., dat bij inkomensvergroting de afzet niet van *alle* artikelen gelijkmatig toeneemt. Als de mensen meer gaan verdienen loopt van sommige gebruiksartikelen (aardappelen bijv.) het gebruik terug, voor andere groepen van uitgaven (huur bijv. in eerste instantie) blijft het budget op dezelfde wijze belast als voorheen, voor weer andere artikelen (kleding, schoeisel) stijgt de vraag ongeveer evenredig met de toename van het inkomen, terwijl van een laatste groep (uitgaven voor reizen, verzekeringen) de uitgaven meer dan evenredig toenemen. Voor verschillende bedrijfstakken zal dus uiteindelijk een verschillende toestand ontstaan, waardoor ook de vraag naar arbeiders verschillend toe- en afneemt. Bij het tempo, waarin normaal de verhogingen van het arbeidersinkomen geschieden, brengen deze wrijvingsverschijnselen niet al te veel onrust teweeg. En zeker zijn zij niet in staat het tot stand komen van het uiteindelijk effect van het inschakelen van voorheen niet-werkenden te verhinderen.

¹⁾ Zie „Werk en welvaart” en „Internationale werkgelegenheidspolitiek noodzakelijk” in „E.-S.B.” van 20 Mei en 3 Juni 1953.

Aan de principiële werking van het mechanisme *behoeft* in wezen ook niet af te doen het feit, dat de maatschappij niet enkel uit loonarbeiders en werklozen bestaat. In het Centraal Economisch Plan 1952 wordt onderscheid gemaakt tussen „loontrekkenden” (waaronder ook de werklozen vallen) en „zelfstandigen”. Het inkomen van deze laatste groep omvat rente, dividend, uitgekeerde winst, ondernemersinkomen, en ook het in bedrijven gelaten gedeelte van de winst. Bij de Nederlandse verhoudingen is in eerste instantie — d.w.z. zonder rekening te houden met de belastingen — het totaal inkomen der loontrekkenden en dat der zelfstandigen ongeveer even groot, en bedraagt het dus voor elk der groepen rond 50 pCt van het nationale inkomen.

Indien wij nu bij gelijkblijvende prijzen — als steeds verondersteld is — door inschakeling der werklozen de productie doen stijgen, stijgt ook het *nationale inkomen* met 10 pCt. Wij veronderstelden immers voor de ingeschakelden een even grote productiviteit als voor de reeds werkenden. Welnu, daar de vergroting van de loonsom voor de reeds werkende arbeiders door de loonsverhoging 5 pCt bedraagt, en deze stijging door het inschakelen van de werklozen in totaal op 10 pCt wordt gebracht, blijft, bij een stijging van het nationale inkomen met eveneens 10 pCt ook een stijging van 10 pCt voor de „zelfstandigen” mogelijk. Wanneer de productiviteit van de laatst ingeschakelde arbeiders iets lager ligt dan de normale, blijft toch nog een aanmerkelijke vooruitgang, ook voor de zelfstandigen, bestaan. Deze stijging berust in wezen op het relatief dalen van de vaste lasten in de bedrijven bij stijgende omzetten.

De conclusie, waar het mij in deze fase van het betoog om te doen is, luidt: het maatschappelijk mechanisme dient principieel toe te laten — en kan principieel toelaten —, dat door *loonsverhoging werklozen ten gevolge van koopkrachtvermeerdering worden ingeschakeld, terwijl daarbij — ook bij gemiddeld gelijkblijvende prijzen — voor de bedrijven en de zelfstandigen ondanks de loonsverhoging een door omzetvermeerdering vergrote winst ontstaat.*

* *

In de voorgaande passage voegde ik opzettelijk in het woord „gemiddeld”. Reeds werd opgemerkt, dat voor de verschillende producten een verschillende ontwikkeling van de vraag zal ontstaan. De ene bedrijfstak profiteert meer van de omzetsijging dan de andere. In die bedrijfstakken nu waar de omzet *niet* vermeerderd zal een *prijsverhoging* moeten plaatsvinden om de gestegen loonkosten te kunnen betalen, en bovendien het aandeel van de zelfstandigen in die bedrijfstak aan het in totaal gestegen aandeel van hun groep te kunnen aanpassen. In de bedrijfstakken, waar een evenredige vraagvermeerdering ontstaat, is geen prijswijziging nodig; in de bedrijfstakken, waarin de afzet vermeerderd met een percentage uitgaande boven de gemiddelde vergroting van het nationale inkomen, kan een *prijzdaling* plaatsvinden. Prijsverhogingen en prijsdalingen zullen ongeveer tegen elkaar opwegen, wat hun effect op de gemiddelde verbruikersprijzen betreft.

Zoals een verschillende afzetsituatie aanleiding tot prijswijzigingen kan zijn, zo kunnen deze ook ontstaan doordat in verschillende bedrijfstakken de verhouding tussen het inkomen der loontrekkers en dat der zelfstandigen verschilt van de nationale verhouding. Sommige bedrijfstakken zijn „loonintensief”. Het aandeel der „zelfstandigen” kan daar ver beneden 50 pCt liggen. Een prijsverhoging is hier op zijn plaats — en evenzo een prijs-

verlaging voor bedrijfstakken waar het inkomensaandeel der zelfstandigen boven 50 pCt ligt om daardoor voor de inkomens der zelfstandigen eenzelfde gemiddelde stijging in alle bedrijfstakken te verkrijgen.

Nadat het effect van de loonsverhoging, de afzetsijging, en de inschakeling van de werklozen „verwerkt” is, ontstaat dus een nieuwe toestand, bij een gelijkblijvend gemiddeld prijsniveau. De conclusie kan ook ditmaal zijn, dat het mechanisme zich principieel *niet* verzet tegen inschakeling van de werklozen langs de weg van loonsverhoging, omdat de bedrijfstakgewijze noodzakelijke verschuivingen tot stand kunnen komen.

Er is echter één mits — ook reeds hierbij. Deze „mits” luidt: *mits* het effect van de koopkrachtvergroting *eerst* in de omzetveranderingen tot uitdrukking komt, vóór de prijswijzigingen intreden! Want, als de loonsverhoging *direct* door een prijsverhoging wordt gevolgd, vóórdat het koopkrachteffect zich kan doen gelden, bereikt men *niets*, omdat dan de totale reële koopkracht niet stijgt.

Deze toevoeging is maatschappelijk van bijzondere betekenis. Zij geeft nog eens, op andere wijze dan gewoonlijk geschiedt, aan, dat, wie *loonpolitiek* wil bedrijven, en langs de loonpolitieke kant effecten wil bereiken, ook de *prijspolitiek* dient te hanteren. Een collectivisering van het loonsysteem — en een verhoging van alle lonen met 5 pCt gelijktijdig vóóronderstelt zulk een collectivisering! — is in de huidige maatschappelijke structuur niet hanteerbaar, indien niet ook een collectieve beheersing van het prijssysteem plaatsvindt.

* *

Het is aan geen twijfel onderhevig, dat bij een wijziging van de prijsstructuur als gevolg van loonsverhogingen, gepaard met een poging om ook de „zelfstandigen” in de welvaartsvermeerdering hun evenredig aandeel te verstrekken, secundaire invloeden optreden. Terwijl de eerste serie vraagverschuivingen een gevolg is van het feit, dat de vraag naar verschillende producten verschillend reageert op eenzelfde inkomensvergroting, treedt een tweede serie van verschuivingen op, doordat de vraag naar de producten eveneens afhangt van de onderlinge prijsverhoudingen, het inkomen daarbij buiten beschouwing latende.

Van te voren is niet te voorspellen, welke gevolgen voor de werkgelegenheid die tweede serie van vraagverschuivingen zal hebben; mijn indruk is echter, dat zij in het algemene beeld niet het hoofdmoment vormen. De verwachting, in cijfers neergelegd, van het Centraal Planbureau, over werkloosheidsvermeerdering bij loonsverhoging heeft een andere, meer primaire, oorzaak.

Ik leid dit ook af uit de omstandigheid, dat in het bedrijfsleven in de loop der jaren herhaaldelijk verschillen in prijsverhoudingen optreden. Zij vloeien niet enkel voort uit prijsaanpassingen bij loonsverhoging, doch evenzeer uit een verschillend tempo van mechanisering en rationalisering, en op korte termijn zeer dikwijls uit prijsreacties op binnen- en buitenlandse markten (Korea-effecten), die met de structuur der beschouwde volkshuishouding weinig van doen hebben, en daardoor ook kwantitatief vóóraf moeilijk berekenbaar zijn.

Ondernemingsgewijze productie en collectieve loonstruc-tuur.

De hoofdoorzaak, waardoor bij loonsverhogingen een werkloosheidsvermeerdering kan optreden in een gesloten volkshuishouding, ligt in het conflict tussen de *ondernemingsgewijze* structuur van het bedrijfsleven, en de *collectieve* structuur der loonvorming.

In elke bedrijfstak komen ondernemingen voor, waarin de productie geschiedt op de rand der winstgevendheid of met verlies. Deze bedrijven zullen bij een loonsverhoging bij gelijkblijvende prijzen (of bij elke reële loonsverhoging, welke resulteert uit loon- en prijsbewegingen tezamen) dieper in de moeilijkheden geraken, en in een aantal gevallen zal het tenietgaan er van niet te vermijden zijn. Werkloosheid is dan het gevolg. En meestal treedt dit verschijnsel op door twee nevenoorzaken.

Zoals gesteld, is van een loonsverhoging een vraagvergroting het gevolg. Deze vraagvergroting bereikt echter een groot aantal randbedrijven niet, of kan daar geen effect resulteren, omdat dikwijls juist deze bedrijven technisch niet in staat zijn vraagvergrotingen rationeel op te vangen, in tegenstelling tot beter geoutilleerde bedrijven, waar de elasticiteit der productie aanmerkelijk groter is. Bovendien bereikt de vraagvergroting deze groep van producenten dikwijls te laat. De reactie verloopt immers via afnemende voorraden in de verschillende handelsstadia, en pas daarna via vergrote bestellingen, waarbij dan nog ongetwijfeld de beter geoutilleerde bedrijven de snelste reactie zullen vertonen. Slechts in gevallen van excessief sterke klantenbinding, zal het sterker achterblijven der grensondernemingen minder voelbaar zijn.

Het antwoord op de vraag, hoe bij vraagvergroting het bedrijfsleven zal reageren, wanneer deze vraagvergroting het gevolg is van een algemene loonsverhoging, hangt mede af van de verdeling van de „leegloop” en de elasticiteit t.o.v. het opvangen van wisselingen in de bedrijvigheid over de verschillende ondernemingen in een bedrijfstak. Gegevens daarover zijn vrijwel niet bekend. Men mag echter aannemen, dat de capaciteitsreserve niet direct samenhangt met de gemiddelde kostprijs. Het duidelijkste is dat aan de bovenkant van het productiviteitsgebied. Indien een onderneming door een goede politiek en lage kostprijs een groter deel van de vraag tot zich trekt, komt het tijdstip van volbezetting en beslissing omtrent uitbreiding naderbij. Heeft men eenmaal tot uitbreiding besloten, en is deze tot stand gekomen, dan volgt vrijwel nimmer — ondanks de dan nog lagere kostprijs bij volle bezetting — een direct aantrekken van nieuwe orders in een voldoende omvang om het nieuwe apparaat op volle toeren te doen draaien. De nieuwste bedrijven hebben dus zeer dikwijls een gemiddeld lagere bezettingsgraad dan de in productiviteit juist daarvoor liggende.

Aan de onderkant van het productiviteitsgebied doet zich eenzelfde irregulariteit voor. De slechtste bedrijven zullen een grote leegloop kennen en ook bij vraagvergroting door de reeds genoemde oorzaken weinig profiteren. De iets minder slechte kunnen zich nog juist (soms op differentiële kostprijsbasis) handhaven bij volle bezetting, en vallen vrij snel geheel terug indien zij de volle bezetting niet halen. Door hun kostenstructuur zullen zij echter bij loonsverhoging verder achter komen.

In het middengebied der productiviteit zal een gedifferentieerde leegloop bestaan — waarbij echter de beter uitgeruste bedrijven het meest profiteren van een vraagvergroting bij gelijktijdige loonsverhoging, totdat de volle bezettingsmogelijkheid is bereikt. Men mag daarbij verwachten, dat de bedrijven, welke een vraagvergroting, ondanks gunstige productiviteit, niet kunnen opvangen, ook over de middelen zullen beschikken om tot uitbreiding over te gaan. Een vraagvergroting op grond van een loonsverhoging leidt dus, althans bij een relatief

AUSTIN

spaart
kilometer na
kilometer geld



R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.
140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

geringe onderbezetting over de gehele linie — afgezien is dus van een diepe depressietoestand — tot een uitschakeling der slechtere ondernemingen, tot een capaciteitsvergroting, en tot een wijziging in de verdeling der onderbezetting, waarbij de curve die de onderbezetting in afhankelijkheid van de productiviteit weergeeft, echter principieel dezelfde vorm behoudt.

De ondernemingsgewijze productie, gepaard aan de individuele bedrijfsbeslissing op grond van de individuele bedrijfssituatie, leidt dus bij loonsverhogingen tot ondergang van een aantal grensondernemingen.

Nu zou dit — ik kom hierop nog terug — op zichzelf geen werkloosheid behoeven te betekenen in algemene zin, indien de vraagvergroting dan in de overblijvende ondernemingen van een bedrijfstak zou optreden met een zodanig effect, dat daar de werklozen naar toe worden gezogen ²⁾. Doch helaas — geconstateerd moet worden, dat de reactietijd voor het eerste effect: uitschakeling, veel korter is dan de reactietijd voor het tweede effect: inschakeling. En mede daardoor treedt dit tweede effect slechts gedeeltelijk op. Immers: de werkloosheid betekent een directe vraagvermindering, en werkt dus de aanvankelijke vraagvermeerdering tegen. Het nieuwe evenwicht ligt dan bij groter werkloosheid, gestegen welvaart der nog werkenden, en een in totaal minder gestegen welvaart, dan uit de grootte der initiële loonsverhoging zou voortvloeien. Maatschappelijk beschouwd is er nog een welvaartsvermeerdering mogelijk, ook bij een groter werkloosheid, als verschil van toenemingen en afnemingen, ontstaan ten gevolge van verschuiving van een deel der arbeiders van de grensbedrijven naar de beter geoutilleerde. Doch de contradictie blijft aanwezig, dat de initiële welvaartsvermeerdering door loonsstijging geen werkvermeerdering brengt.

* *

Hetgeen hierboven is gesteld t.a.v. het behandelde probleem van de verhouding tussen werk en welvaart, blijft in alle onderdelen opgaan, indien men de welvaartsvermeerdering in eerste instantie niet tracht te bereiken langs de weg van de loonsverhoging, maar langs die van een gedwongen prijsverlaging. De grensondernemingen reageren hierop niet anders, al treden er enige verschillen op, doordat de verhouding tussen lonen en overige kosten van bedrijf tot bedrijf wisselen, en dus een prijsverlaging een andere serie primaire verschuivingen tevoorschijn roept dan een loonsverhoging. Maar het uiteindelijke effect is hetzelfde, en kan volgens dezelfde bewijsvoering worden aangetoond.

In de economische discussie der laatste jaren is nog een derde methode tot verhoging van de welvaart als

²⁾ Hierbij zie ik nog af van de moeilijkheden, welke het gevolg zijn van de relatieve onbeweeglijkheid van het arbeidsaanbod door de geringe verplaatsbaarheid der arbeiders.

uitgangspunt aangeprezen. Het is de methode der *lastenverlaging*, hetzij voor het bedrijfsleven alléén, hetzij voor consument en producent beide. Zulk een lastenverlaging is mogelijk door de positie welke de Overheid in het geheel inneemt. In het licht van het voorgaande, zal daarvoor slechtere belastingverzwaring — nodig voor het in evenwicht houden van het overheidsbudget — *de grensbedrijven ongemoeid laat*. Het is mogelijk deze methode toe te passen, door bijv. de sociale lasten voor een deel door de Overheid te laten betalen, en te doen financieren uit een verhoging van de belasting op de winsten. Bij dit laatste blijven nl. de grensondernemingen per definitie buiten schot.

Tegen deze methode, die op zichzelf hanteerbaar is in het huidige tijdsbestek, zie ik echter een tweetal zeer ernstige bezwaren. Het eerste bezwaar is, dat deze methode vrij snel haar eigen „natuurlijke” einde vindt: het is niet mogelijk, in verband met andere maatschappelijke repercussies, de belastingen op de bedrijfswinsten ongelimiteerd op te voeren. Men kan zulk een lastenverschuiving van de slechtere naar de betere bedrijven — want dat betekent deze politiek — slechts een of enkele malen toepassen, en dan is het uit.

Een tweede, even ernstig bezwaar is, dat op deze wijze de grensbedrijven, economisch gezien, veel te lang in stand worden gehouden. Daardoor wordt het algemene productiviteitsniveau aanmerkelijk gedrukt, en vooral op den duur daardoor ook het levenspeil. Deze politiek betekent namelijk, dat voor de grensbedrijven de noodzaak om tot rationele productie te komen vervalt, de druk daartoe ten minste aanmerkelijk wordt verzwakt, maar tevens, dat voor de betere bedrijven de middelen, welke daar voor verdere onderzoeken, uitbreidingen en verbeteringen kunnen worden aangewend, worden weggezogen, en wel, zoals gezegd, zonder rationaliserend effect op de grensbedrijven.

De methode der lastenverschuiving door overheidsingrijpen is daarom maatschappelijk onjuist en praktisch vrij snel versleten. Dat wil niet zeggen, dat zij als „noodhulp” in een bepaalde structurele of conjuncturele situatie niet zou kunnen worden toegepast. Maar de grondoorzaak der tegenstelling tussen welvaartsbeleid en werkgelegenheidsbeleid wordt er niet door geraakt.

* *

Deze grondoorzaak kan wel worden weggenomen, wanneer men de consequentie aandurft van het ter dis-

cussie stellen der individualistische productiewijze. Indien de grondoorzaak gelegen is in het individueel verschillend reageren der ondernemingen op eenzelfde kostenwijziging, dan kan slechts in een *collectief* reageren een uitkomst worden gevonden. Of dit collectief reageren wordt bereikt door een privaateconomische kartelleren, een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie of een socialisatie, is voor het onderhavige probleem theoretisch volkomen onbelangrijk. In al deze gevallen van collectivisering wordt het nl. mogelijk het randbedrijf niet ten gronde te laten gaan, doch — doordat de bedrijfstak *als geheel* een groter inkomen verkrijgt door de vraagvergroting — uit de winsten der beter geoutilleerde bedrijven de verliezen der grensbedrijven op te vangen of, waar deze politiek snel toe leidt, de winsten der beter geoutilleerde bedrijven te gebruiken voor een sanering van de randbedrijven. Het is deze politiek, die ten grondslag ligt aan de socialisatie van het steenkolenbedrijf in Groot-Brittannië, en aan hetgeen thans geschiedt binnen de Kolen- en Staalgemeenschap voor de rationalisatie van het Belgische steenkolenmijnbekken.

Slotconclusie.

Wij vonden, bij het onderzoek naar de vraag over de samenhang van werk en welvaart, twee grenzen, die een positieve, economisch en zielkundig geboden samenhang beletten.

De eerste grens was de nationale, belangrijker geworden door de groeiende afhankelijkheid van het buitenland. De tweede grens was die, ontstaan door de individuele bedrijfsstructuur, die in tegenstelling is geraakt tot de collectieve loonstructuur, welke laatste overigens slechts één der uitdrukkingen is van de groeiende sociale samenhang der gemeenschap.

In beide gevallen is een verdere ontwikkeling de enig mogelijke oplossing: het scheppen van nieuwe supranationale sociaal-economisch leidinggevende organen in het bedrijfsleven. Er zijn vele aanduidingen, dat de maatschappelijke ontwikkeling in de geschetste richting zal gaan. Zo men wil, mag men dan ook de in ons drielik artikelen gegeven bijdrage over de noodzakelijke samenhang tussen werk en welvaart zien als een „historisch materialistische” poging tot een verklaring van de sterke drang, welke in de maatschappij naar internationalisatie en bedrijfsgewijze aaneensluiting aanwezig blijkt te zijn.

Wassenaar.

Ir H. VOS.

Liberalisatie en convertibiliteit

Het jongste besluit van de Nederlandse Regering, om het liberalisatiepercentage op te voeren tot 92, vormde de aanleiding om zich eens de vraag te stellen wat de vooruitzichten zijn van het, economisch gesproken, belangrijkste aspect van de inter-Europese samenwerking: het liberalisatiestreven in het kader van de O.E.E.S.

Zoals bekend is de O.E.E.S. destijds opgericht als rechtstreeks uitvloeisel van de Amerikaanse hulp aan Europa in de vorm van het Marshall-plan. Aan deze hulpverlening was uitdrukkelijk een der voorwaarden verbonden, dat er een toenemende mate van economische samenwerking tussen de landen van Europa tot stand diende te komen.

Als een van de eerste opgaven voor een groeiende Europese samenwerking heeft de O.E.E.S. er naar ge-

streefd een vrijmaking van het toenmaals zo gekluisterde handelsverkeer te bewerkstelligen.

Nu was deze liberalisatie uiteraard geen doel op zich, maar in het economische vlak een middel om via een betere internationale arbeidsverdeling de welvaart voor allen te verhogen. Bij deze laatste constatering moge voor het doel van dit artikel aan de theoretische beschouwingen van de welfare economics op dit stuk worden voorbijgegaan.

Praealgeabele voorwaarde voor de vrijmaking van het handelsverkeer van de vrijwel universeel toegepaste quantitative restricties, was evenwel een vrijmaking van het betalingsverkeer. Een multilaterale verrekening, dus een geheel of althans gedeeltelijk herstel van de convertibiliteit was noodzakelijk, omdat anders de tendentie be-

staat om te kopen in die landen, ten opzichte van welke men een betalingsbalansoverschot heeft, en te verkopen aan het land, ten opzichte waarvan men zich in een deficitpositie bevindt. Zodoende koopt men dus niet meer in de goedkoopste markt, noch verkoopt men in de duurste.

De liberalisatie kon derhalve in feite pas beginnen nadat er een zekere voortgang gemaakt was op de weg naar convertibiliteit.

Het besluit van de Raad van de O.E.E.S. van 2 November 1949, dat de deelnemende landen er naar zouden streven om de quantitative restricties ten aanzien van zoveel goederencategorieën op te heffen als in 1948 50 pCt van de niet via staatshandel geleide importen uitmaakte, kwam dan ook na de — voorlopig nog bescheiden — eerste stappen in de richting van convertibiliteit van eerste stap van de landen. In het najaar van 1947 hadden de Benelux-landen, Frankrijk en Italië nl. de mogelijkheid van zekere compensaties van hun betalingen geschapen. In het najaar van 1948 kwam voor het gehele O.E.E.S.-gebied het Intra European Payments Scheme tot stand, dat behalve bepaalde compensaties ook het gebruik van „trekkingsrechten” kende. Dit laatste betekende, dat een debiteur om niet van een bepaalde crediteur kon betrekken, waarvoor deze laatste door de Verenigde Staten in dollars schadeloos werd gesteld. In de herfst van 1949 volgde een nieuwe stap vooruit doordat een debiteur zijn trekkingsrecht voor een deel multilateraal mocht aanwenden.

Tijdens dezelfde Raadszitting, waarin men tot 50 pCt liberalisatie besloot, werd aan de landen aanbevolen voort te gaan in hun streven naar een vrijer betalingsverkeer: steeds ziet men een verruiming van het betalingsverkeer voorafgaan aan verdere pogingen op het gebied van de liberalisatie.

Het ingaan van de volgende liberalisatieronde — die van 60 pCt —, waartoe op 31 Januari 1950 werd besloten, werd afhankelijk gesteld van het tot stand komen van een bevredigend systeem van internationale verrekening. Het wachten was op de Europese Betalingsunie, die op 7 Juli daarnaanvolgend officieel haar levensloop begon. Zolang daaraanvolgend officieel hakte, moest ten aanzien van de liberalisatie de pas worden gemarkeerd.

Met de komst van de E.B.U. werd de onderlinge convertibiliteit der Westeuropese valuta's ingevoerd voor de in het systeem toegelaten betalingen, grosso modo die op lopende rekening.

Het aldus gecreëerde vrij omvattend convertibiliteits-systeem schiep het raam, waarbinnen verdere liberalisatiepogingen zich konden afspelen; het bracht tevens de inherente problematiek, die tot dusverre verborgen was gebleven, duidelijk aan het licht.

Na de 60 pCt liberalisatie, die uiterlijk op 4 October 1950 moest ingaan, werd onmiddellijk daarop besloten, dat met ingang van 1 Februari 1951 75 pCt van het inter-Europese goederenverkeer van quantitative restricties moest worden ontdaan.

Daarmede was dan ook echter het maximum van het gezamenlijke Europese pogen bereikt en begonnen de grote moeilijkheden.

Een land, dat zowel zijn deviezenrestricties als ook zijn quantitative belemmeringen van de import opheft, geeft bij het huidige systeem van vaste wisselkoersen de mogelijkheden uit handen om, anders dan langs de weg van binnenlandse aanpassing, een ongunstige betalingsbalansontwikkeling en een dreigende uitputting van zijn deviezenreserves tegen te gaan.

Bepalen wij ons tot de laatste jaren, dan zien wij dat een dergelijke ongunstige ontwikkeling van de betalingsbalans maar al te gemakkelijk kon optreden doordat:

- a. een aantal landen er niet voldoende in slaagde monetair orde op eigen zaken te stellen;
- b. dit continent na de noodlottige depressie en de aansluitende noodlottiger oorlog zich gesteld zag tegenover ernstige structurele dispariteiten.

Denkt men daarnaast aan de ongehoord hevige repercussies van de bekende politieke gebeurtenissen na de tweede wereldoorlog, dan is het maar al te verklaarbaar, dat vele landen, gegeven de betrekkelijk grote vrijheid in het betalingsverkeer, door het wederom invoeren van aanvankelijk prijsgegeven quantitative restricties hun snel slinkende reserves trachtten te beschermen.

Het onvermogen om voldoende (deserwel snel) een binnenlandse aanpassing tot stand te brengen, heeft vele aan de O.E.E.S. deelnemende landen dan ook te eniger tijd genoopt in conflict te komen met het liberalisatiestreven.

Momenteel is de liberalisatiepolitiek van de Organisatie doodgelopen in een toestand, waarbij geliberaliseerd wordt — en soms tot zeer hoge percentages — als het een land goed gaat en waarbij men deliberaliseert — soms tot 0 toe — als de wind tegen zit.

Dit gebruik van quantitative restricties als sluitstuk van de economische politiek, moet als een uiterst dubieus middel worden beschouwd. Voor de internationale handel brengt dit het grote risico met zich dat een land, dat door deliberalisaties van een of meer handelspartners in moeilijkheden geraakt, op zijn beurt tot dergelijke middelen zijn toevlucht gaat nemen, waardoor een gevaarlijke neergaande spiraal van de afsluiten van de invoer op zichzelf niet een corrigerende afkering te verwachten, omdat daarmee het euvel van een relatief teveel aan koopkracht niet wordt weggenomen. Er zal intengendeel de ongewenste nevenwerking ontstaan, dat de export nog wordt afgeremd, waardoor het deliberaliserende land verder in de put komt.

Nu zou het stellig onjuist zijn om te suggereren dat op het gebied van de liberalisatie niets is bereikt. Voor het feit dat er zekere resultaten zijn geboekt kunnen twee redenen worden genoemd:

1. De full employment-gedachte werd na een dozijn jaren practisch zonder werkloosheid iets minder geprononceerd, waartegenover men anderzijds de sociale onrechtvaardigheden van een lang aanhoudende inflatie heeft leren kennen. Hierdoor behoort een disinflatoir beleid niet langer meer tot de politieke onmogelijkheden.
2. De samenwerking tussen de landen heeft bewezen, ook zonder supra-nationaal gezag, tot meer in staat te zijn dan men aanvankelijk voor mogelijk hield.

Niettemin zijn de bereikte resultaten niet van die aard geweest dat men geen twijfel in zich zou voelen opkomen nu er nieuwe en ambitieuzer stappen naar verdere convertibiliteit worden beraamd. Een liberalisatiewijze, die bewezen heeft de altijd nog beperkte convertibiliteit als belichaamd in de E.B.U., niet te kunnen volgen, zal tekort schieten als het raam verder wordt verwijld.

Dit zal temeer het geval zijn, omdat naast de hierboven onder a genoemde oorzaak voor betalingsbalansmoeilijkheden zich ook die onder b genoemd krachtiger zal

doen gevoelen als de convertibiliteit mede het dollar-gebied zal gaan omvatten. Zouden wij inderdaad weer min of meer regelmatig deliberalisaties krijgen, dan heeft een grotere convertibiliteit geen zin en spant men het paard achter de wagen. De convertibiliteit toch heeft ten doel een groter handelsverkeer en een betere internationale arbeidsverdeling mogelijk te maken.

Men moet dus vrezen dat wij bij het heersende regime van vaste wisselkoersen geconfronteerd zullen blijven met het verschijnsel der periodieke deliberalisaties. Nu zal men tegenwerpen dat het stelsel van Bretton Woods toch voorziet in een systeem van korte en lange credieten om tegemoet te komen aan tijdelijke, dan wel aan meer fundamentele onevenwichtigheden. De ervaringen met betrekking tot de twee hierboven aangeduide oorzaken van economische moeilijkheden geven echter helaas weinig hoop dat deze middelen in de toekomst effectief zullen blijken. Notoire faux monnayeurs helpt men niet met credieten. En het feit dat Europa acht jaar na het einde van de oorlog, ondanks de verstrekte enorme bijdragen, door zeer veel waarborgen voor een economisch zo juist mogelijke besteding omgeven, nog steeds geen evenwicht heeft met het dollargebied, doet niet verwachten dat lange credieten alleen in staat zullen zijn aan hardnekkige onevenwichtigheden een einde te maken.

Wil men het handelsverkeer vrij maken, dan zal men dus genoodzaakt zijn zich ernstig af te vragen of het huidige systeem van vaste wisselkoersen hiermede wel verenigbaar is.

Een overgang naar fluctuerende koersen schept zonder twijfel complicaties en vele zijn de bezwaren, die er tegen te berde zijn gebracht. Hier zij slechts de veel gehoorde vrees voor een herhaling van de onzalige depreciatiewedloop van de dertiger jaren gereleveerd. Misschien kan men te dien aanzien, gegeven het feit dat vergeleken bij de dertiger jaren de internationale samenwerking toch zeer grote vorderingen heeft gemaakt, thans iets optimistischer zijn. In dit verband zou het aanbeveling verdienen indien een van de internationale organisaties aan onafhankelijke experts verzocht een studie te maken hoe een reële „Code of fair exchange policies” er uit zou moeten zien. Aanvaarding van een dergelijke Code gepaard aan een stringenter maken van de thans voor de O.E.E.S.-landen geldende „Code of Liberalisation” zou wellicht een werkzame combinatie kunnen geven van internationale discipline en nationale manipulatiemogelijkheid.

Het zou echter buiten het bestek van dit artikel vallen om uitvoerig op het voor en tegen van variabele koersen in te gaan. Wij hebben er hier slechts op willen wijzen dat in de wereld van vandaag vaste wisselkoersen, convertibiliteit en de afschaffing van quantitative restricties niet verenigbaar zijn. Een liberalisatiepolitiek, die daarmede geen rekening houdt, moet tot teleurstellingen leiden.

's-Gravenhage.

F. KUPERS.

Verband tussen geld- en kapitaalmarkt

Wanneer men het verloop van de rente op de geldmarkt en van die op de kapitaalmarkt in Nederland sedert 1945 vergelijkenderwijze beziet dan zou men tot de conclusie neigen, dat van een correlatie tussen beide markten niet of nauwelijks sprake is. Dit is althans het geval wanneer men het begrip geldmarkt in engere zin opvat, te weten als de markt voor verhandelbaar „kort” geldmarkt-materiaal. Het marktdisconto voor schatkistpapier is sedert 1945 ononderbroken gedaald — voor jaarspapier van $2\frac{1}{2}$ pCt tot $\frac{3}{4}$ pCt — en dit geldt zelfs voor het driejaarspapier, alsmede — met een enkele korte onderbreking — voor vijfjaarspapier. Neemt men het begrip geldmarkt in ruimere zin en vat men daaronder ook de markt voor het commerciële bankcrediet dan ligt de situatie anders, omdat immers de rente daarvoor in het tijdvak September 1950 tot Januari 1952 als gevolg van de discontoverhogingen door De Nederlandsche Bank met in totaal $1\frac{1}{2}$ pCt, en het effectief maken van het bankdisconto via de credietrestrictie maatregelen, aanzienlijk is opgelopen. Hetzelfde geldt voor de prolongatierente — waarvan overigens de betekenis als zelfstandig geldmarktverschijnsel is gereduceerd tot een fractie van wat zij in vroeger jaren betekende —, die in dat tijdvak opliep van $2\frac{1}{4}$ pCt tot $3\frac{1}{2}$ pCt. In dit verband is het goed zich nog eens te realiseren hoezeer de situatie te onzent verwrongen is geweest, in die voege, dat de geldmarkt kunstmatig in twee deelmarkten werd verdeeld, één markt voor crediet aan de Overheid (schatkistpapier) en één voor andere credieten, waarbij aangetekend moet worden, dat deze scheiding slechts effectief heeft bestaan gedurende de periode der credietrestrictie van 1 Januari 1951 tot April 1952. Afgezien van dat tijdvak kan niet gezegd worden, dat althans wat de geldmarkt betreft

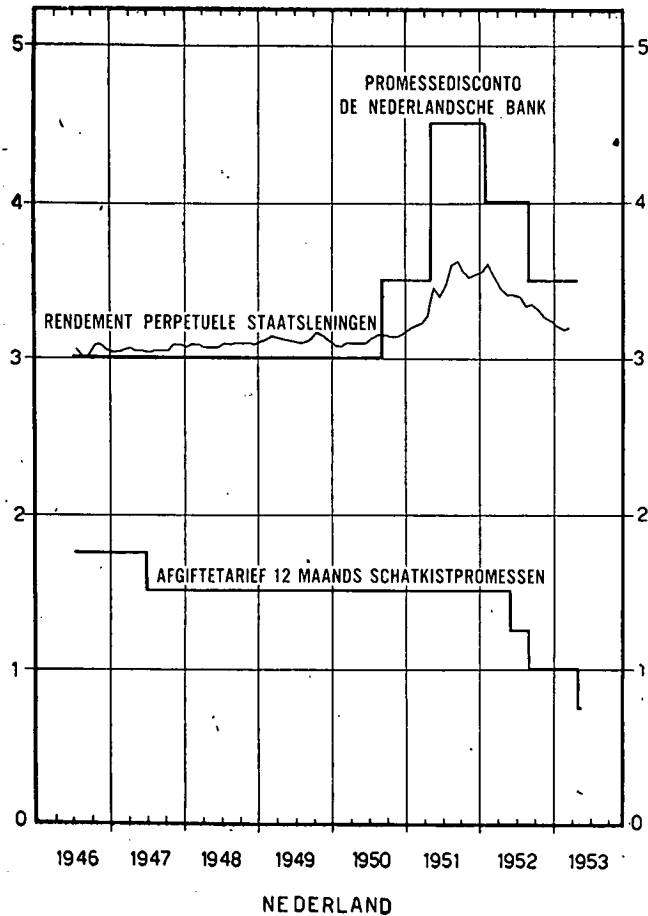
een geforceerde „goedkoop-geldpolitiek” werd bedreven.

Vergelijkt men nu, rekening houdend met het vorenstaande, dus bedenkende, dat voor het bedoelde tijdvak Januari 1951 tot April 1952 veeleer het officiële bankdisconto als maatstaf voor de geldmarktontwikkeling moet worden genomen dan de toenmaals geldende rente voor schatkistpapier, de ontwikkeling van de geldmarkt en de kapitaalmarkt, dan valt te constateren, dat er een zekere mate van paralleliteit bestaat tussen het verloop op de beide markten. Het duidelijkst is dat het geval geweest in het meer aangehaalde tijdvak, zoals uit grafiek I blijkt.

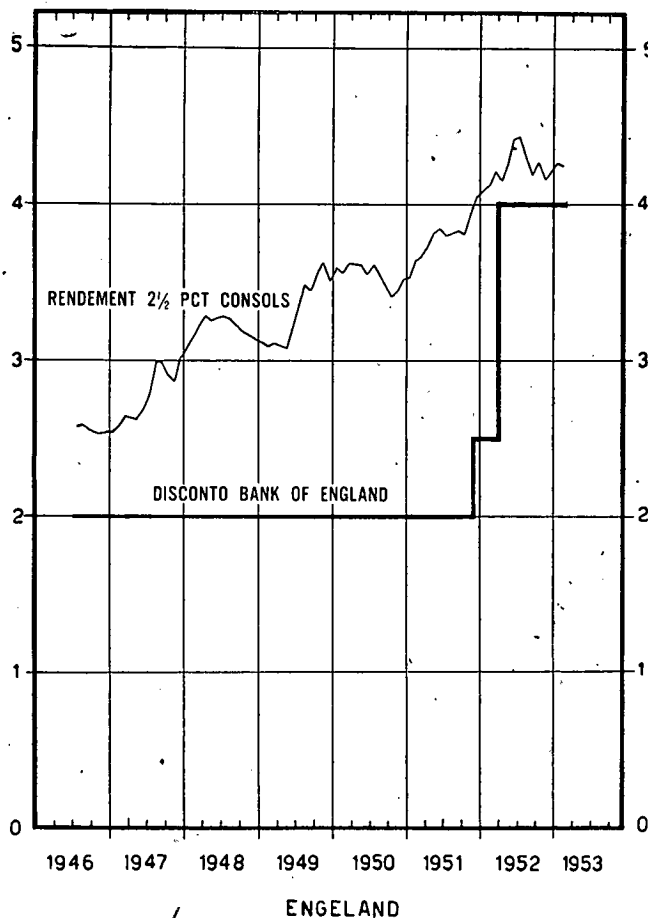
Van 1945 tot September 1950 was de samenhang veel minder duidelijk. De geldmarkt immers was toen uitermate ruim. De liquide middelen der banken waren zeer omvangrijk en volledig emplooi daarvoor kon slechts worden gevonden dank zij het feit, dat de Schatkist ongelimiteerd papier afgaf, ook al had zij een veel groter saldo beschikbaar bij De Nederlandsche Bank dan als „werkkapitaal” nodig was. De kapitaalmarkt daarentegen, ook al bleef het resultaat op de rentevoet door de „goedkoop-geldpolitiek” en door allerlei andere factoren (o.a. het aanwenden van de opbrengst der beide heffingen ineens voor uitgaven waarvoor normaliter op lange termijn had moeten worden geleend) zeer beperkt, vertoonde een voortdurende krapte. Met o.a. als gevolg, dat gemeenten en andere publiekrechtelijke organen de kapitaalmarkt praktisch gesloten vonden en op de geldmarkt terecht moesten, een druk, die deze laatste overigens gemakkelijk kon weerstaan.

Nemen wij het verloop in enkele andere landen terzake van dit vraagstuk onder de loupe dan zien wij het volgende. In Engeland treffen wij tot November 1951 een

Grafiek I



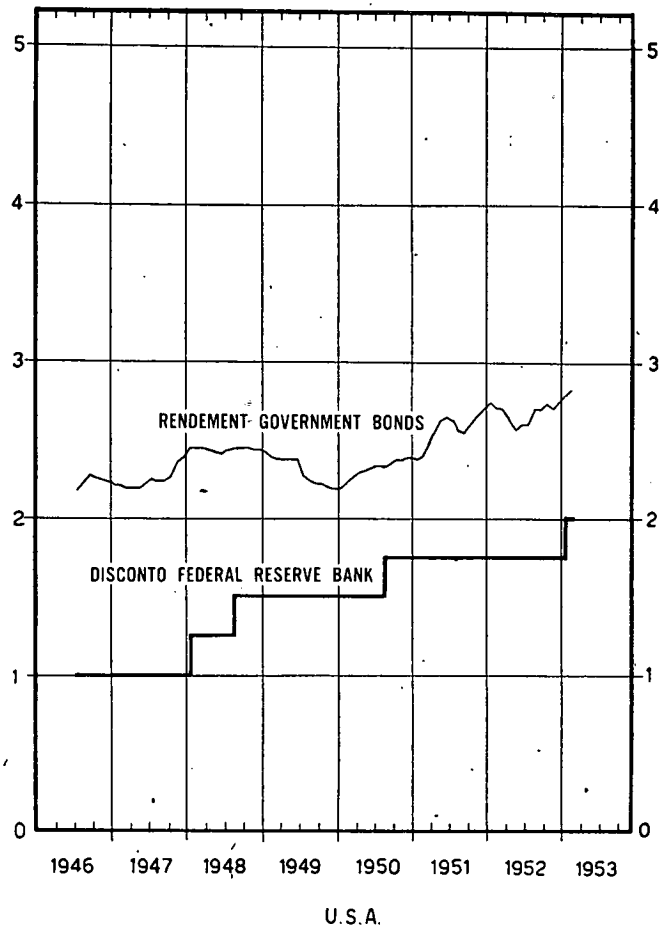
Grafiek II



geforceerde goedkoop-geldpolitiek aan op de geldmarkt en tot November 1947 eenzelfde politiek op de kapitaalmarkt. In 1947 moest men deze politiek voor de kapitaalmarkt opgeven, met als gevolg een drastische stijging van de kapitaalrente. Wat de geldmarkt betreft werd de fictie van „easy-money” volgehouden tot het aan het bewind komen van de conservatieve Regering. In November 1951 werd ook voor deze markt het roer omgegooid. Uit grafiek II krijgt men een indruk van de samenhang van het verloop op beide markten.

Ook in de Verenigde Staten werd in de jaren na de oorlog door de Schatkist een politiek van gecontroleerde rente bedreven. In 1948 echter werd voor de geldmarkt, nadat een zeer langdurige strijd ter zake tussen Treasury en Federal Reserve Board in het voordeel van de laatste was beslecht, de teugel langzaam gevierd. Terwijl wat de langer lopende government bonds betreft pas later de koers in deze richting werd bijgestuurd. Het resultaat valt uit onderstaande grafiek duidelijk te zien.

Grafiek III



In al de genoemde gevallen zien wij derhalve een zekere mate van paralleliteit in het renteverloop van geld- en kapitaalmarkt. Zij het dan ook vaak met een verschil van tempo en intensiteit. Betekent dit, dat er ook een causaal verband is en kan men wellicht zelfs zover gaan te stellen, dat geld- en kapitaalmarkt twee deelmarkten zijn van één groot geheel, dat men „financieringsmarkt” zou kunnen noemen?

Het valt natuurlijk niet te ontkennen, dat er een verband en een zekere mate van fungibiliteit bestaat tussen financiering via de geldmarkt en die via de kapitaalmarkt. Anderzijds valt het evenmin te ontkennen, dat de ver-

vangbaarheid van de ene soort financiering door de andere slechts binnen vrij enge grenzen mogelijk is. Zo zal men typische seizoentoppen in de financieringsbehoefte nimmer economisch kunnen dekken op de kapitaalmarkt en omgekeerd voor permanente vermogensbehoefte in de eerste plaats op de kapitaalmarkt terecht moeten. Tussen deze beide uitersten ligt intussen een heel gamma van mogelijkheden. Vooral wanneer men het probleem beziet van de gezichtshoek der tijdelijke utiliteitsoverwegingen is het duidelijk, dat de renteverhoudingen tussen beide markten van grote invloed kunnen zijn voor de decisie, die op een gegeven moment moet worden genomen. Een duurzame financieringsopzet kan tijdelijk opgeschort worden al naar de marktverhoudingen. Dit kan zowel gebeuren ten gunste van kapitaalmarkt- als ten gunste van geldmarktfinanciering. Als voorbeeld kan genoemd worden de drang naar de kapitaalmarkt, die bij het bedrijfsleven duidelijk ontstond in de periode der credietrestrictie hier te lande, toen hier en daar de vrees post vatte, dat deze politiek een blijvende zou zijn en wellicht nog zou worden verscherpt, aldus het beroep op de geldmarkt steeds moeilijker makend. Omgekeerd is het logisch, dat in een periode van ruime geldmarkt de geldbehoevenden, ook wanneer zij het voornemen hebben op den duur een beroep op de kapitaalmarkt te doen, geneigd zijn daarmede weinig haast te maken en zich provisorisch op de geldmarkt van middelen te voorzien.

Tot zover de samenhang tussen beide markten uit de gezichtshoek der reacties van de geldzoekenden. Echter ook met betrekking tot de gedragingen der geldaanbieders is er een zekere band.

In de eerste plaats kan in dit verband gewezen worden op de mogelijkheid om middelen ter geldmarkt opgenomen aan de kapitaalmarkt toe te voeren via het instrument der effectenbelening. Hier te lande is, als het laatste overblijfsel van de met de geldzuiveringsvoorschriften samenhangende maatregelen, nog steeds het verbod van aankoop van effecten met geleend geld van kracht. Vóór de oorlog was vaak via zeer omvangrijke effectenbelening de geldmarkt een grote steun voor de kapitaalmarkt, waarbij de voorgrond gesteld zij, dat die steun uit de aard der ratio van de effectenbelening in de eerste plaats de sector der aandelenmarkt betrof. Elders is ook thans nog de credietgeving op effectenonderpand een element van betekenis, al is de omvang van deze financiering overal sterk verminderd in vergelijking tot vooroorlogse verhoudingen, deels als gevolg van desbetreffende overheidsvoorschriften, deels omdat sterk speculatieve bewegingen van de markt minder frequent en minder hevig zijn.

Een ander punt van samenhang van geld- en kapitaalmarkt is in het laatste halfjaar hier te lande naar voren gekomen, zij het dan ook dat het slechts een variant is op een verschijnsel, dat elders reeds lang is waar te nemen. De transacties, die aangeduid plegen te worden met de term „voorfinanciëring” zijn in wezen een tijdelijke inschakeling van de geldmarkt in kapitaalmarkttransacties. De techniek heeft trouwens verschillende varianten-steld worden. Zij heeft trouwens verschillende varianten, waarvan de meest voorkomende is, dat een bankinstelling een lange lening overneemt, in onderhandse vorm dan wel in die van een obligatielening, en deze op een termijn van 1 tot bijvoorbeeld 3 jaar overdraagt aan een institutionele belegger tegen een lagere koers dan die waarvoor de lening werd verworven. Het „disagio” wordt mogelijk gemaakt, omdat de „voorfinancierende” bank voor een „geldmarkt”-belegging — en het gefinancierde object,

hoewel een lange lening zijnde, is door de termijnverkoop immers tot een geldmarktobject getransformeerd — met een lagere rente genoegen neemt dan de nominale rente der lange lening. Het behoeft geen betoog, dat door deze en soortgelijke transacties (want er bestaan zoals reeds opgemerkt verschillende verschijningsvormen, die vaak een heel andere technische verschijningsvorm hebben) zeer omvangrijke bedragen van de geldmarkt naar de kapitaalmarkt kunnen worden overgeheveld.

Het in elkaar overvloeien van beide markten kan overigens ook door meer rechtstreeks opereren van geldmarkt-instituten op de kapitaalmarkt in de hand gewerkt worden. In de Angelsaksische landen is het sedert jaar en dag usance, dat de banken een niet onbelangrijk deel van hun liquide middelen uitzetten in middellanglopende fondsen. Beziet men de balansen der Engelse banken dan constateert men, dat in de post „investments”, dat zijn de langere beleggingen, niet minder dan rond 35 pCt der toevertrouwde vreemde middelen is uitgezet. Ook de Amerikaanse banken kennen „investments” als een actiefpost van majeure betekenis. Ook in omgekeerde richting komt het voor, dat het osmoseproces tussen beide markten in de hand wordt gewerkt door de geldnemers. Inzonderheid overheidsorganen kunnen, als de geldmarkt bijzonder ruim is, het zwaartepunt van de financiering meer verleggen naar korter lopende leningen, die voor het geldmarktpersoneel acceptabel zijn. In vele landen is een heel gamma van looptijden bekend, waarvan een niet onbelangrijk deel op de geldmarkt afzet vindt. Aldus worden objecten gefinancierd, die in feite de aantrekking van lang vermogen eisen. Overdrijft men naar een van beide zijden — dit geldt zowel voor geldgever als geldnemer — dan ontstaat het gevaar van ongezone financiële verhoudingen, terwijl ook monetaire bedingen soms op de voorgrond komen. Maar in dergelijke gevallen is er nu eenmaal steeds een vrij uitgebreid terrein voor nog juist aanvaardbare tussenoplossingen.

En dan is daar ten slotte nog een uiterst belangrijke factor, te weten de psychologische. Wijzigingen in het officiële disconto zijn door de jaren heen steeds een ietwat spectaculaire aangelegenheid geweest, waarop verschillende markten plachten te reageren. Zo in normale tijden bijvoorbeeld de deviezenmarkt. Zo eveneens de kapitaalmarkt, waarbij men geenszins rechtstreeks dacht aan de doorwerking van een discontowijziging op de kapitaalrente. In dit verband zij in herinnering gebracht, dat vroeger veelal, wanneer een staat een grote leningsoperatie voorbereidde, het „pad werd geëffend” door een discontoverlaging. In verschillende landen was dit bijna tot een vaste usance geworden. De recente verlaging van het disconto door De Nederlandsche Bank (hoewel geenszins met dit doel gehanteerd) heeft prompt de toch reeds vrij vaste stemming op de obligatiemarkt versterkt. Een soortgelijk verschijnsel deed zich voor toen eind April in de Verenigde Staten de banken de rente voor commerciële credieten met $\frac{1}{4}$ pCt verhoogden in aansluiting aan de stijgende geldmarktrente, waardoor de juist uitgegeven $3\frac{1}{4}$ pCt staatslening, die een succes was geworden, beneden om zakte.

Genoeg om duidelijk te maken, dat er vele factoren zijn, waardoor de trend van het renteverloop op geld- en kapitaalmarkt een zekere mate van onderlinge afhankelijkheid vertoont. Hetgeen anderzijds niet wegneemt, dat beide markten een eigen karakter hebben, waardoor soms ook een noemenswaardige divergentie in de renteontwikkeling optreedt, zeker wat betreft tempo en intensiteit maar soms ook wat de richting betreft.

De Amerikaanse landbouwpolitiek

Een hinderpaal bij het realiseren van de door de Eisenhower Administratie gedachte handelspolitiek?

De gevoerde landbouwpolitiek sedert 1933.

De huidige Amerikaanse landbouwpolitiek wordt bepaald door die, welke in het begin van de jaren dertig onder drang van de toen vigerende omstandigheden moest worden gevolgd door de destijds aan het bewind zijnde Democratische Administratie onder Franklin D. Roosevelt. Zij vormde een onderdeel van zijn New Deal-politiek, die er op gericht was om van de economie van de Verenigde Staten, die tot op het gevaarlijke af werd ondermijnd door de wereldcrisis, zo veel mogelijk te redden en deze later tevens te herstellen. Oudere lezers zullen zich herinneren, dat in de jaren 1930/34 duizenden Amerikaanse plattelanders in ongekende nood verkeerden op een moment, dat in de steden miljoenen werklozen een speciaal gevaar vormden in de Amerikaanse volksgemeenschap. De Amerikaanse landbouwpolitiek van de toenmalige Administratie was er in de eerste plaats op gericht om de Amerikaanse boer en diens productie te behoeden voor de ondergang. In grote lijnen bestaat er overeenkomst tussen de door de Amerikaanse Regering toentertijd genomen maatregelen en die, welke wij in ons land kenden onder onze eigen landbouwcrisiswetgeving. In de Verenigde Staten werden deze maatregelen mogelijk gemaakt onder de zgn. Agricultural Adjustment Act (A.A.A.) van 1933. De A.A.A. maakte het mogelijk om de Amerikaanse boer althans een minimum inkomen voor een redelijke productie te garanderen.

Toen aan het einde van de jaren dertig een algemeen herstel in de wereldeconomie intrad, en daarmee ook in die van de Verenigde Staten, was het moment gekomen om de A.A.A. rechtskracht te doen verliezen dan wel te doen vervangen door een nieuwe landbouwwetgeving, die echter aangepast diende te zijn aan de nieuwe omstandigheden. Toen evenwel in 1939 de wereldoorlog uitbrak, heeft dezelfde nog aan het bewind zijnde Administratie de A.A.A. — voorzien van de daartoe nodige amendementen — verder gebruikt voor landbouwpolitieke doeleinden, die waren aangepast aan de oorlogseconomie. Thans werd deze wet o.a. gebruikt om de productie van bulk-producten zoals tarwe, waarvoor geen natuurlijke afzet meer te vinden was in de inmiddels door de vijand bezette importlanden, aan banden te leggen, o.a. door areaalbeperkingen, als ook om de productie van bepaalde voor de oorlogsvoering belangrijke gewassen uit te breiden. Ter aanmoediging ontving de Amerikaanse boer nu goede prijzen voor zijn producten. Aldus diende de A.A.A. een vrijwel tegengesteld doel. Na 1945 werd de A.A.A., andermaal voorzien van de daartoe noodzakelijke wijzigingen, gebruikt onder weer eens volkomen veranderde omstandigheden. Thans was de Amerikaanse landbouwpolitiek algemeen gericht op een zo hoog mogelijk opvoeren van de productie teneinde de zo juist bevrijde landen zo spoedig mogelijk weer op de been te helpen. Daarbij werd gebruik gemaakt van een systeem van garantieprijzen, die gebaseerd waren op een „pariteits“-systeem. Onder pariteitsprijzen voor Amerikaanse landbouwproducten worden verstaan die prijzen, die de boer voor zijn producten moet ontvangen om een redelijk netto inko-

men voor hem te garanderen. Daarbij wordt rekening gehouden met de totale productiekosten van de boer, berekend op basis van indexcijfers, o.a. die voor kunstmeststoffen, zaaizaad, brandstoffen, landbouwmachines e.d. Daarnaast werden en worden door de Amerikaanse Minister van Landbouw wensprogramma's (zgn. „production goals“) aan het begin van het seizoen bekend gemaakt voor verschillende landbouwproducten. De Amerikaanse Minister van Landbouw is *verplicht* om de producten uit de markt te nemen tegen de garantieprijs, wanneer de vrije marktprijzen voor het product daar beneden dalen.

Het bovenstaande, hoe vluchtig en weinig ingaand op de materie ook, kan als historische inleiding voldoende worden geacht om de lezer in staat te stellen de kernmoelijkheden, waarvoor de huidige Administratie onder leiding van President Eisenhower zich ten aanzien van de landbouwpolitiek gesteld ziet, te vatten. Zien wij terug op de 20 jaren 1933/53 dan valt te concluderen, dat de Amerikaanse boer zich steeds heeft mogen verheugen (zoals trouwens de meeste boeren in de wereld) in een bijzondere zorg van de zijde van de Overheid. Gezien het hoge levenspeil evenwel in de Verenigde Staten mag men stellen, dat de Amerikaanse boer bijzondere zorg heeft genoten, omdat hem sedert 1935 steeds een zeer redelijk en sinds 1945 zelfs een relatief buitengewoon hoog levenspeil werd gegarandeerd. Bovendien volgde een reeks abnormaal gunstige oogstjaren elkander op. Enerzijds moet dit worden verklaard uit het feit, dat elke Administratie sedert de crisisjaren boven alles voor een herhaling daarvan heeft willen waken, terwijl anderzijds hieraan een politieke oorzaak ten grondslag ligt. In het twee-partijstelsel in de Amerikaanse democratie heeft het zgn. „farmbloc“ steeds op een twee-partijen-basis een enorme invloed kunnen uitoefenen op de totale Amerikaanse politiek. Als zodanig is het „farmbloc“ verreweg de sterkste „pressure group“ in het politieke bestel in de Verenigde Staten. Een gevolg hiervan is, dat het gemiddelde inkomen van de Amerikaanse boer als ook de aandacht, die aan zijn belangen wordt geschonken, verre uitgaat boven die in enig ander land ter wereld.

Een principiële wijziging in de Amerikaanse landbouwpolitiek noodzakelijk.

In het voorjaar van 1950 zag het er naar uit, dat de door de Amerikaanse Regering sedert het jaar 1933 gevoerde landbouwpolitiek geleid had tot een landbouwcrisis als gevolg van grote overschotten en sterk dalende prijzen voor landbouwproducten, die diep ingrijpende consequenties moest hebben voor de Amerikaanse begroting als ook op de gehele Amerikaanse binnenlandse politiek. Als gevolg van het uitbreken van het Koreaanse conflict, met de daarmee gepaard gaande stijging van de prijzen van grondstoffen op de wereldmarkt, is daarvan toen geen sprake geweest. Sedertdien is de Amerikaanse Regering echter voortgegaan met haar pariteitsprijzenpolitiek en in feite met een vertroeteling van de Amerikaanse boer. Op basis van de sterk veranderde Agricultural Adjust-

ment Act, die bovendien slechts rekening hield met indexcijfers uit een ver verleden, kan het niet anders of er moest op den duur sprake zijn van een overproductie van Amerikaanse landbouwproducten tegen prijzen, die veelal niet meer in normale relatie staan tot die van over-eenkomstige producten, welke vrij worden verhandeld op de wereldmarkt. Sedert de jaren 1900/14, welke periode ten dele wordt aangenomen als basis voor indexcijfers, heeft de landbouwtechniek zich immers sterk ontwikkeld en beschikt de boer over betere machines, beter zaaizaad, meer kunstmeststoffen, betere bestrijdingsmiddelen enz. Desondanks wordt zijn „pariteit” nog steeds berekend uit een tijd, toen daarvan nog geen sprake was. In dit verband zou men de waarachtigheid van de huidige pariteit kunnen aanvallen, doch ook dit valt enigszins buiten ons betoog.

Het staat wel vast, dat sedert de zomer van 1952 het spook van grote surplussen van Amerikaanse landbouwproducten zich manifesteert. De Eisenhower Administratie heeft deze onaangename erfenis ontvangen met alle gevolgen van dien. Wat is de huidige situatie? In begin April 1953 had de Amerikaanse Regering, of beter gezegd de Amerikaanse belastingbetaler, voor niet minder dan 3 milliard dollar aan Amerikaanse landbouwproducten uit de markt genomen, onder de thans vigerende landbouwwetgeving. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste producten thans in overheidsbezit:

(waarde in mln dollars)

	Eigendom van de Regering	Regerings- leningen
Mais	410	316
Tarwe	284	817
Katoen	32	250
Boter	72	—
Tabak	1	266
Andere producten	324	171

Daar de nieuwe oogst juist te velde staat, het melkvee juist met zijn maximum productie begint enz., moet men wel overwegen, dat dus spoedig andermaal grote nieuwe surplussen uit de markt zullen moeten worden genomen, indien althans hiervoor geen andere uitweg op de wereldmarkt is te vinden. Aangezien de Amerikaanse prijzen echter kunstmatig hoog liggen, is de mogelijkheid om de Amerikaanse landbouwproducten op de wereldmarkt concurrerend te verkopen gering, zolang althans geen directe of indirecte exportpremies worden gegeven. Dit geldt zelfs voor het belangrijkste agrarische product op de wereldmarkt, tarwe. Het kostte de Amerikaanse belastingbetaler ruim 600 miljoen dollar in de afgelopen 4 jaar om zijn boeren onder de Internationale Tarwe Overeenkomst tarwe te laten exporteren, tegen prijzen, waarvoor o.a. Canadese en Australische boeren zonder overheidssteun terdege konden produceren en exporteren, inclusief winst. Tezelfdertijd echter is de Amerikaanse markt voor geïmporteerde agrarische producten uitermate gevoelig en wordt het uit het bovenstaande duidelijk, dat het machtige „farmbloc”, onderverdeeld in „pressure groups” per product, gemakkelijk stelling neemt tegen de import van zulke producten. Met name heeft Nederland zulks sedert 1951 ondervonden bij zijn export van kaas en volle melkpoeder naar de Verenigde Staten.

De nieuwe Republikeinse Minister van Landbouw in de Eisenhower Administratie, Ezra Taft Benson — die als Apostel van de Mormonenkerk een man is van straffe principes en bewezen heeft niet uit de weg te gaan voor kritiek — heeft kort na zijn ambtsaanvaarding medege-

deeld, dat het zijn overtuiging was, dat men aldus niet voort kon gaan met de Amerikaanse landbouwpolitiek. Politiek was het voor hem daarbij welkom om als oorzaak voor het euvel te kunnen wijzen op voorgaande Democratische Administraties, die sedert de laatste Secretary Benson gesteld, dat z.i. het prijssteunprogramma op basis van de pariteit opnieuw zou moeten worden bestudeerd, waarbij dit naar zijn oordeel geen aanleiding mocht geven tot economisch niet verantwoorde productie en aldus tot het steunen van marginale bedrijven, zoals thans inderdaad ruimschoots het geval is. Tot het jaar 1954 is Secretary Benson echter nog gebonden aan de door het Amerikaanse Congres nog juist onder de Truman Administratie verlengde steunprijswetgeving voor de belangrijkste stapelproducten. Het is voor hem een gevaarlijk politiek experiment om deze thans nog te proberen te wijzigen. Ondergetekende heeft echter de indruk, dat de nieuwe Administratie zich terdege bewust is van het feit, dat er een principiële wijziging moet komen in de Amerikaanse landbouwpolitiek. Daarbij zou men ongetwijfeld het uiterst kostbare systeem van verplicht steunprijsniveau vaarwel moeten zeggen en ook het stellen van „production goals” achterwege dienen te laten.

Wel zou men ook dan in de landbouwwetgeving de mogelijkheid open willen laten om onmiddellijk te kunnen ingrijpen, indien er sprake zou zijn van gevaaren voor de Amerikaanse landbouw als zodanig, in geval van een algemene economische recessie, dan wel in geval van uitbreiding van de werkelijke oorlogstoestand. Wellicht zou een systeem van flexibele steunprijzen, afhankelijk van de natuurlijke prijsvorming van landbouwproducten op basis van vraag en aanbod, de oplossing kunnen geven. Het Amerikaanse Minister van Landbouw bestudeert thans deze alternatieven.

De vraag zou kunnen worden gesteld: indien de Eisenhower Administratie dit alles dan inziet, waarom begint men morgen dan niet daarmee?

Beantwoording van deze vraag zou gemakkelijk aanleiding kunnen geven tot het schrijven van een bijzonder interessante politiek-economische studie. In het kort samengevat luidt het antwoord:

1. De Eisenhower Administratie is tot het jaar 1954 wettelijk gebonden aan de steunprijswetgeving ten aanzien van de belangrijkste stapelproducten.
2. Een te plotseling ingrijpen zou direct aanleiding geven tot grote spanningen tussen de Administratie aan de ene kant en het Congres en de georganiseerde landbouw aan de andere, op een moment dat zulks politiek en tactisch hoogst ongewenst wordt geacht.
3. In 1954 zijn er verkiezingen voor het Congres en de vele Senatoren en Afgevaardigden uit de landbouwstaten willen de boeren te vriend houden om zich van hun stemmen te verzekeren. Zij zijn thans dus minder bereid om de landbouwpolitiek op zuiver zakelijke grondslag te bespreken.
4. Tijdens de laatste jaren van de Truman Administratie werd de verhouding tussen het Congres en de Administratie hoe langer hoe slechter. Er zijn aanwijzingen, dat President Eisenhower eerst deze verhouding wil verbeteren om nadien, gebruik makend van zijn gezag en populariteit bij de Amerikaanse burger, het Congres desnoods indirect mede te krijgen bij het realiseren van zijn programma, ook van zijn landbouw- en handelspolitiek.

Het is mijn overtuiging dat, indien ooit, het de Eisenhower Administratie is, die te zijner tijd in staat moet

worden geacht de landbouwpolitiek, die sedert het jaar 1933 wordt gevolgd, fundamenteel te wijzigen. Gelukt het haar niet, dan zal zulks uiteindelijk — althans bij het voorlopig uitblijven van een wereldoorlog — toch geschieden, of omdat de Amerikaanse begroting niet meer steeds groter wordende steunbedragen ten behoeve van het landbouwsteunprijnsprogramma kan verdragen, of omdat de Amerikaanse consumenten en belastingbetalers hun stem zullen verheffen tegen deze gang van zaken. Zulks zou dan echter gepaard gaan met een scherpe en onverkwikkelijke strijd tussen de Amerikaanse landbouw en andere georganiseerde belangengroepen, met alle onaangename spanningen van dien.

De toekomst van de Amerikaanse landbouw.

Ten slotte dient mijns inziens nog te worden stilgegaan bij de vraag, of de toekomst van de Amerikaanse landbouw er dus somber uitziet, daar deze blijkbaar meer voortbrengt dan de vraag naar zijn producten groot is. Deze vraag moet m.i. negatief worden beantwoord.

De Amerikaanse bevolking — thans 158 miljoen zielen — neemt met 2½ miljoen per jaar toe. Het gemiddelde Amerikaanse personele inkomen bedroeg in het jaar 1952 \$ 1.710, gerekend over alle Amerikaanse burgers, vrouwen en kinderen inclusief.

Buiten de Verenigde Staten leven volgens ruwe schattingen ongeveer 2,3 milliard consumenten en dit aantal neemt jaarlijks met 25-30 miljoen toe. Volgens berekeningen van de F.A.O. heeft niet minder dan 60 pCt van de bevolking van de wereld nog slechts een dagelijks dieet van minder dan 2.200 calorieën en 75 pCt een van minder dan 2.700 calorieën. Een studie van de voedingsgewoonten van de mens toont aan, dat naarmate het dagelijks dieet een lagere calorische waarde heeft, meer granen worden gegeten, in de vorm van pap, koek of brood. Wanneer het de mens beter gaat in materiële zin, gaat hij over tot de consumptie van eiwitten (vlees), fruit e.d. en ten slotte tot die van ice-cream en coca cola.

In ongeveer de helft van de wereld vormt rijst nog de hoofdschotel in het dagelijks rantsoen en in die gebieden is de voeding van de mens niet beter dan in het jaar 1900 het geval was, in sommige zelfs nog slechter.

Aan de productiezijde valt op te merken, dat in de jaren 1900-53 de productie van granen e.d. sterker is uitgebreid dan die van dierlijke eiwitten. In die periode breidde de wereldtarweproductie zich uit met 125 pCt, die van rijst met 66 pCt, die van vlees echter slechts met 40 pCt.

Sedert het einde van de 18e eeuw nu — en vooral sedert het midden van de 19e eeuw — zijn de Verenigde Staten steeds een belangrijke leverancier van agrarische producten op de wereldmarkt geweest: granen, katoen, tabak, rijst, oliën en vetten, fruit. In het jaar 1951 vertegenwoordigde de export van Amerikaanse agrarische producten een waarde van ruim 4 milliard dollar, of gemiddeld \$ 1.000 per Amerikaanse boerderij. De Amerikaanse boeren waren, wat betreft de afzet van hun producten, sterk afhankelijk van de exportmogelijkheden. Zij exporteerden: ca 40 pCt van hun rijstogst; ca 30 pCt van hun sorghum; ca 26 pCt van de voortgebrachte tabak; ca 20 pCt van de soyabonenproductie; ca 28 pCt van de tarweproductie.

Indien overzeese consumenten dus bereid en in staat zijn om in de toekomst meer Amerikaanse landbouwproducten te kopen, dan is er geen sprake van een agrarische overproductie in de Verenigde Staten en daarmee zou tevens zonder moeite de Amerikaanse landbouwpolitiek op een degelijke en nuchtere basis kunnen worden gesteld,

gericht zelfs op een verdere productieverruiming. Theoretisch althans is er nog een grote afzetmarkt voor Amerikaanse landbouwproducten in de wereld. De vraag is, hoe deze „aansluiting” te vinden.

Uit de studies van de F.A.O. is alom bekend, dat de vraag naar landbouwproducten aanmerkelijk sterker toeneemt dan de productie daarvan (bijv. voor granen moet de productie tot het jaar 1960 tenminste met 19 pCt toenemen, die voor melk met 33 pCt om de huidige consumptie te kunnen waarborgen). Tussen latente „vraag” en de mogelijkheid om te kopen bestaat echter een wereld vol problemen. Het Amerikaanse jaarlijkse inkomen per capita, op basis van bruto nationaal product, is ruim \$ 2.200. Dat in West-Europa gemiddeld \$ 600 en dat bijv. in Turkije en Griekenland nog geen \$ 300; voor honderden millioenen in Azië is dit nog geen \$ 75.

Hoe kan Amerika zijn surplus van landbouwproducten kwijt?

Laat ons thans terugkeren naar de Amerikaanse landbouw- en ook handelspolitiek. De Verenigde Staten zijn na de laatste wereldoorlog verreweg de machtigste crediteur in de wereld. Gedurende de laatste 7 jaar hebben de Verenigde Staten bovendien voor een waarde van \$ 34 milliard meer geëxporteerd dan geïmporteerd, o.a. met behulp van de functie van kunstmatige ademhaling, welke uitging van het zgn. „Marshall Plan”.

Indien de Amerikaanse landbouw meer producten voortbrengt dan door de Amerikanen zelf mogelijkerwijze kunnen worden geconsumeerd, staan enkele mogelijkheden open om deze surplusproductie kwijt te raken. Laat ons deze kort samenvatten:

a. Productiebeperking.

Politiek onaanvaardbaar en gevaarlijk, tevens in verband met de veiligheid in geval van een wereldconflict.

b. Het uit de markt nemen van de surplusproductie zoals geschied is onder de huidige landbouwwetgeving.

Op den duur niet te betalen door belastingbetaler. Tevens ongewenst, daar dit systeem een stimulans blijft vormen voor een economisch niet verantwoorde productie en verslapping van de oplettendheid van de Amerikaanse boer, wat betreft het toepassen van een moderne landbouwtechniek, in de hand werkt.

c. Exportpremies of het verstrekken van leningen aan importlanden van Amerikaanse landbouwproducten voor zover deze landen als gevolg van een tekort aan dollars niet in staat zijn deze producten te kopen.

Psychologisch zowel als politiek is deze oplossing verder onaanvaardbaar, zowel voor de Amerikanen als voor de belangrijkste importlanden.

d. Point 4 en „technical assistance”-programma aan minder ontwikkelde landen, waardoor deze op den duur in staat zullen zijn om meer Amerikaanse producten te kopen.

Dit is een invloed, die slechts op lange termijn zal werken, terwijl de huidige situatie een spoedige oplossing gebiedt.

e. Het gebruiken van een internationaal fonds — waarin door alle goedwillende landen, die bereid zijn tot ontwapening over te gaan, een gedeelte van de tot dusver voor bewapening gebruikte gelden wordt gestort — voor de hulp aan minder ontwikkelde gebieden. Plan Eisenhower dus, zoals naar voren gebracht in diens speech op 16 April 1953.

Zoals de oplossing sub c geeft dit wel de mogelijkheid tot afzet van Amerikaanse surpluslandbouwpro-

- ducten, doch dit zal tevens een heroriëntering tot een gezonde Amerikaanse landbouwpolitiek in de weg staan.
- f. Een bewustwording van het Amerikaanse volk, daarbij voorgelicht door verantwoordelijke regeerders, pers en leiders van organisaties, dat de wereld buiten de Verenigde Staten slechts met dollars zal kunnen kopen, indien men deze in staat stelt dollars te verdienen. Wij komen hiermede dus op het principe „Trade, not Aid”.
- . Een moeilijke weg, doch de enige zakelijke en reële oplossing.

Nadat de *dollarhulp* aan het belangrijkste importgebied ter wereld, West-Europa, was opgehouden in 1952, daalde de Amerikaanse agrarische export met 15 pCt. Die van katoen van 5½ miljoen tot 4 miljoen balen; die van tarwe van 472 miljoen bushel tot 300 miljoen bushel, om maar een enkel voorbeeld te noemen, bij een totale productie van respectievelijk 15 miljoen balen katoen en 1.291 miljoen bushel tarwe.

Een en ander is de Amerikaanse Regering natuurlijk niet ontgaan. In Maart van dit jaar werd binnen het Amerikaanse Ministerie van Landbouw een nieuwe Dienst ingesteld: „Foreign Agricultural Service” genaamd, die tot opdracht heeft om de export van Amerikaanse landbouwproducten zoveel mogelijk te stimuleren, doch tevens ten behoeve van dit doel de *import* van buitenlandse agrarische producten zoveel mogelijk te bevorderen. Dit strookt met de liberale handelspolitieke ideeën van de huidige Amerikaanse Minister van Landbouw.

Ondanks alle politieke bijgeluiden en die van meer enge belangengroepen (o.a. die der zuivel), staat wel vast, dat de huidige Amerikaanse Regering bewust wil streven naar een verruiming van de export van Amerikaanse producten, vooral ook door importlanden ruimere mogelijkheden tot *dollarverdiensten* te geven. Voor een typisch exportland van landbouwproducten als Nederland is deze principiële bereidheid van groot belang. Afgewacht zal echter moeten worden, of de huidige Administratie in staat zal zijn om, ondanks de druk van de zijde van belangengroepen, ook in handelspolitiek opzicht datgene te doen wat uiteindelijk voor het gehele land het beste is.

Conclusie.

De huidige verouderde landbouwpolitiek in de Verenigde Staten staat een realisatie van een meer liberale handelspolitiek in de weg.

Doordat de Amerikaanse boer relatief te duur produceert, als gevolg van zijn kunstmatig hoge levensstandaard en bescherming, vreest hij de concurrentie van buitenlandse goedkopere landbouwproducten. Als gevolg van zijn grote politieke invloed is de stem van de Amerikaanse boer in de Amerikaanse handelspolitiek rijkelijk machtig. Deze is onvoldoende afgestemd op de verantwoordelijke positie, die de Verenigde Staten als dominante crediteur en in politiek opzicht innemen.

Daar het veelal moeilijk is om in dit verband „door de bomen het bos nog te zien”, hoopt schrijver met dit schetsmatig artikel tot een beter inzicht te hebben kunnen bijdragen.

Hij heeft vertrouwen in de uiteindelijke „common sense” van het Amerikaanse volk en meent, dat President Eisenhower inderdaad tot het uiterste zal trachten waar te maken, wat hij in zijn inauguratierede als volgt samenvatte: „Recognizing economic health as an indispensable basis of military strength and the free world's place, we shall try to foster everywhere, and to practice

ourselves, policies that encourage productivity and profitable trade. For the impoverishment of any single people in the world means danger to the well being of all other people”.

Alvorens deze internationale doelstelling zal kunnen worden verwezenlijkt, zal het echter nodig zijn om binnen de grenzen van de machtige Verenigde Staten allerlei engere belangengroepen te overtuigen van het:

„Communis salus singulis constat” (Het heil van de enkeling wordt bepaald door dat van de gemeenschap).

Washington, D. C.

Dr R. L. BEUKENKAMP.

NATIONALE NOTITIES

Handel

Er is een tijd geweest, waarin de handel bij een groep economisten, de Physiocraten, die vooral hun aanhangers telden in het Frankrijk van de tweede helft der 18e eeuw, zo weinig aanzien genoot, dat hij zich, tezamen met de industrie, zag ingedeeld bij de „classe stérile”, de onproductieve klasse dus. Tegenwoordig mag de handel zich in meer waardering van de zijde der economisten verheugen. Dat de handel productief is vindt geen bestrijding meer, en de beschouwingen over deze sector concentreren zich dan ook op de vraag, waar en onder welke omstandigheden de handel in het aan structuurwijzigingen onderhevig economisch leven een taak heeft te vervullen. Het Verbond van de Nederlandse Groothandel heeft, vermoedelijk mede in het besef hiervan, op Vrijdag 5 Juni jl. te Rotterdam in het zojuist onder grote belangstelling officieel geopende Groothandelsgebouw een Groothandelsdag georganiseerd. Als sprekers waren uitgenodigd Prof. Dr F. L. van Muiswinkel, Dr P. Rijkens en Z.Exc. Prof. Dr J. Zijlstra.

Prof. van Muiswinkel behandelde, onder de titel „De koopman durft en dient”, de samenwerking tussen groothandel en industrie. Hij wees er o.a. op, dat het feit, dat sommige producenten overgaan tot het opbouwen van een eigen verkoopapparaat naar zijn mening veelal voortvloeit uit een gebrek aan vertrouwen tussen producent en zelfstandige handelaar. Wil de zelfstandige groothandelaar bij de afzet van industriële producten aan bod komen, dan dient hij de producent dezer producten een redelijke zekerheid te bieden, dat hij het artikel van die producent met bijzondere zorg zal pousseren. Immers, in alle gevallen, waarin de producent zich voor de keuze ziet geplaatst tussen het opbouwen van een eigen volledig verkoopapparaat en het toevertrouwen van zijn afzet aan de zelfstandige groothandel, gaat het steeds om het zoeken van waarborgen voor de handhaving van de positie der individuele productie-onderneming op de verkoopmarkt. Het verschaffen van de redelijke zekerheid met betrekking tot de omvang van de afzet der individuele producenten vraagt van de koopman, wiens taak wisselt met de omstandigheden, het aanvaarden van andersoortige risico's dan die, welke het handelsleven in het verleden kenmerkten.

Dr Rijkens heeft een beschouwing gegeven over de actuele vraag, op welke wijze het welvaartspeil van de minder ontwikkelde gebieden het best kan worden verhoogd en daarbij de aandacht gevestigd op de taak, welke de handel hierbij heeft te vervullen. Hij gaf als zijn mening te kennen, dat verhoging van het welvaartspeil der achter gebleven gebieden sneller kan worden bereikt door bevordering van de bodemproductie en van het handelsverkeer dan door industrialisatie. In de eerste plaats vereist een handelsbedrijf minder vaste productie-

middelen dan een industrie, terwijl het bedrijfskapitaal sneller rouleert, zodat de blijvende behoefte aan kapitaal geringer is en de spitsen gemakkelijker zijn te financieren. Verder is voor de industrie een groot aantal geschikte inheemse werkkrachten vereist. Weliswaar dient de werkgelegenheid, die de handel voor de inheemse bevolking schept, niet te worden onderschat, maar in tegenstelling tot de industrie vereist de handel over het algemeen geen technisch geschoold personeel.

De Nederlandse handel nu kan in het economisch verkeer tussen de Westerse wereld en de minder ontwikkelde gebieden een grote rol spelen, omdat financiering van handelsnederzettingen veel meer binnen de krachten van ons volk ligt dan die van industrieën, terwijl wij bovendien, aldus Dr Rijkens, niet worden verdacht van politieke aspiraties en beschikken over jonge mensen, die kwaliteiten voor de handel hebben.

Minister Zijlstra, die evenals de inleiders uiting gaf aan zijn waardering voor de grote bekwaamheid van de Nederlandse koopman, gevoelde — als economist — de behoefte, aan het eind van deze geslaagde Groothandelsdag, te trachten het begrip handel in een definitie te vangen. In analogie met de uitspraak „Money is what money does” definieerde de Minister: „Handel is wat de handelaar doet”, met welke uitspraak hij de voorliefde van de man van wetenschap voor een niet aan tijd gebonden definitie niet verloochende.

INTERNATIONALE NOTITIES

Het Congrès van Weenen der Internationale Kamer van Koophandel

Congressen van de Internationale Kamer van Koophandel zijn steeds gebeurtenissen waaraan zij, die het voorrecht hebben er aan deel te nemen, jarenlange herinneringen bewaren.

Om het andere jaar pleegt het „wereldparlement van het bedrijfsleven”, zoals de I.K.K. wel eens genoemd wordt, bijeen te komen, meestal in een der hoofdsteden, om daar in de vorm van een massaal Congres, een officiële afsluiting te geven aan een tweejaarlijkse werkperiode waarin, door de Conseil en vooral ook door de talrijke internationale commissies welke de Kamer telt, belangrijk werk is verricht. In overeenstemming met hun karakter van afsluiting van een werkperiode hebben deze Congressen, waar zeer vele vooraanstaande persoonlijkheden uit het internationale bedrijfsleven elkaar ontmoeten, een tweeledig karakter. Enerzijds wordt er hard gewerkt en anderzijds wordt ook niet vergeten het nuttige met het aangename te verenigen. Zo worden deze Congressen herhaaldelijk mede tot culturele manifestaties, waarbij een land laat zien wat het voor schoons aan kunstuitingen, traditie en anderszins te bieden heeft. Voor de vervulling van deze dubbele functie had men voor het XIVe Congres van de Internationale Kamer van Koophandel geest betere plaats kunnen vinden dan Weenen, de — ondanks viervoudige bezetting — zichzelf gebleven wereldstad aan de Donau; een moedige stad vol fraaie bouwwerken en bewoond door een bevolking die, ondanks stellige verarming, een sterke eigen levenskunst heeft weten te bewaren. Een bevolking, die in de hoge nood waarin zij zich door de kunstmatige verdeling van het land in bezettingszônes nu reeds acht lange jaren bevindt, de moed niet heeft opgegeven; maar die begrijpelijkerwijs uiterst gevoelig bleek voor de geste van het wereldbedrijfsleven

om juist bij haar gastvrijheid te zoeken. Bij tal van gelegenheden is hiervan getuigd, zowel in officiële redevoeringen als ook in persoonlijke gesprekken, terwijl de vorm waarin de door de Oostenrijkers betoonde gastvrijheid werd verleend, ook zonder dat, op zichzelf reeds welsprekend genoeg zou zijn geweest.

Op Maandag 18 Mei werden de ruim duizend gedelegeerden uit 35 landen tijdens de openingszitting in het Konzerthaus achtereenvolgens welkom geheten door de Voorzitter van het Oostenrijkse Nationale Comité van de I.K.K., de Bondspresident en de Bondskanselier, terwijl toespraken werden gehouden door de President van de I.K.K., de heer Rolf von Heidenstamm, en — namens de Secretaris-Generaal van de United Nations — door diens assistent, de heer Guillaume Georges-Picot. De heer Georges-Picot kenschetste de I.K.K. als „a sounding board for the views of the business community on questions of international relations”; de heer Rolf von Heidenstamm liet dit klankbord klinken door het volle licht te werpen op de veelzijdige betekenis van het motto „World Trade is Everybody's Business”, waaronder dit Congres werd gehouden.

Onmiddellijk na de openingszitting werd in een aantal groepszittingen een aanvang gemaakt met het technische werk, werk dat de volgende vier dagen werd voortgezet, nu en dan afgewisseld door algemene zittingen die hoofdzakelijk gewijd waren aan enkele grote onderwerpen, zoals „An Expanding Economy through Freer Trade”, „Steps to Convertibility and Monetary Reconstructions”, „European Unification: Factor in World Peace and Prosperity”; „Economic Stability and Primary Production” alsmede „Freer Trade and the Development of Asia, Africa and Latin-America”. Ook werd nog een drietal speciale bijeenkomsten gehouden, één van de Commissie voor Aangelegenheden van Azië en het Verre Oosten, één voor Organisaties van de Handel en één van het Internationale Informatiebureau van Kamers van Koophandel.

In de *Algemene zittingen* werd steeds het woord gevoerd door een viertal van tevoren aangewezen sprekers, waarna dan gelegenheid voor discussie werd geboden. Het is in dit bestek onmogelijk al deze redevoeringen hier zelfs maar te vermelden; een uitzondering willen wij echter maken voor de zeer gewaardeerde rede van Ir W. H. van Leeuwen (Productivity and Freer Trade) en voor die van de heren Warren Lee Pierson (Verenigde Staten) (The Benefits of International Trade: Importance of Imports), Prof. Sir Dennis Robertson (Ver. Koninkrijk) (Internal and External Conditions of Convertibility), Philip Cortney (Ver. Staten) (The Price of Gold), Albert Coppé (E.G.K.S.) (Economic Perspectives of European Political Union) en Dr Hans Boden (Duitsland) (Economic Unification versus Sectional Integration).

Met betrekking tot het Nederlandse aandeel in het Congres, moge, afgezien van de vele interventies door Nederlandse gedelegeerden in de diverse zittingen, worden vermeld het aandeel dat Dr F. H. Fentener van Vlissingen heeft gehad in de benoeming van de nieuwe President van de I.K.K., de Belgische bankier en vroegere president van het Internationale Monetaire Fonds, de heer Camille Gütt; en voorts het feit dat twee groepszittingen, te weten die welke handelden over de zeescheepvaart en die over de luchtvaart, door Nederlanders, respectievelijk door de heren Mr D. A. Delprat en Mr L. H. Slotemaker werden gepreseed. Ook moge in dit verband met enige voldoening vermeld worden dat besloten werd dat de Commissie voor Europese Aangele-

genheden van de I.K.K. een diepgaande studie zal maken van het uit Nederlandse bron stammende plan voor een Europese Douane-Unie, het zogenaamde Plan-Beyen.

Een aantal technische resoluties, geheel of grotendeels van Nederlandse oorsprong, werd aangenomen. Zo o.a. de resolutie waarin wordt uitgesproken dat het heffen van afzonderlijke rechten van passagiers op vliegvelden en in havens een ongewenste praktijk vormt.

Ook een tweetal resoluties op het gebied van de industriële eigendom („Effective Protection of Patents” en „Horticultural and Agricultural Inventions”), draagt een Nederlands stempel en werd dan ook in de vergadering ingeleid door een lid der Nederlandse delegatie, de heer Mr Ir G. Oudemans.

Ten slotte verdient nog vermelding dat dit ook het geval was met het tweede gedeelte van de resolutie waarin de regering wordt gevraagd in hun contracten met particulieren arbitrageclausules op te nemen en waarin meer in het bijzonder het Permanente Hof van Arbitrage te 's-Gravenhage wordt verzocht de mogelijkheid te willen bestuderen zijn organisatie geschikt te maken voor het beslechten van geschillen tussen staten en particulieren.

Overigens kan gezegd worden dat geen enkele resolutie werd aangenomen waaraan niet met overtuiging door de Nederlandse deskundigen is medegewerkt. Het is trouwens meermalen merkwaardig te zien hoeveel gemakkelijker dan regeringen, in tal van gevallen zakenlieden het internationaal met elkaar eens worden en hoe — op een enkele uitzondering na (zoals het tegenstemmen van India met betrekking tot de vlagdiscriminatie) — goed voorbereide resoluties praktisch unaniem de opvatting van alle aanwezigen blijken weer te geven¹⁾.

Voor de praktijk van het bedrijfsleven kan het van groot belang worden geacht dat thans eindelijk — na een in 1945 reeds aangevangen noodzakelijke revisie — het bekende standaardwerk „Trade Terms” (Handelstermen) gereed is gekomen. De regelmatige vraag naar dit werk, dat reeds lang was uitverkocht, is bijna even groot als die naar de eveneens bekende „Incoterms-1936”, waarvan thans eveneens een revisie is verschenen („Incoterms-1953”).

Voor hen die veel te maken hebben met publiciteit, advertentiewezen of distributievraagstukken is het voorts van belang dat tijdens het Congres een eerste exemplaar

gereed is gekomen van een achttalig technisch woordenboek (w.o. Nederlands), waarin 2.500 in deze bedrijfstakken gebruikelijke woorden te vinden zijn. Van Nederlandse zijde is aan dit werk medegewerkt door de heer W. H. van Baarle. Binnen enkele maanden zal het thans ter beschikking komen van het bedrijfsleven.

Uit het vorenstaande is weer eens gebleken, hoe veelomvattend de werkzaamheden van de I.K.K. zijn. Het terrein van actie loopt van grote vraagstukken als convertibiliteit of Europese integratie tot het uitgeven van een woordenboek; het loopt van de coördinatie van het vervoer tot het beslechten van geschillen door handelsarbitrage. Eén ding hebben zij echter alle gemeen, namelijk dat zij gericht zijn op vergemakkelijking van de internationale handel, die handel die „ieders zaak is”, of men nu is consument, producent, handelaar, vervoerder, verzekeraar dan wel regering; Europeaan dan wel bewoner van enig ander deel van de aarde.

De strijd van de technische vooruitgang tegen de politieke grenzen is een strijd die nog verre van uitgestreden is; daarom is het goed dat het telkens weer gezegd wordt — zoals dit ook op dit Congres van de I.K.K. weer is gebeurd — dat economische grenzen technisch gesproken uit de tijd zijn. Men moge er aan twifelen of het helemaal juist is dat „the obstacle to the world's economic unity lay mostly in men's minds” zoals de President van de Kamer dit in zijn openingsrede zeide, men kan echter niet ontkennen dat „both standards of living and efficiency of production depend on a flourishing world trade”, terwijl „the trouble is that many men and leaders instinctively cling to a continued division of the world, also with regard to technical knowledge, which no longer corresponds to the desire and possibility of taking full advantage of technical progress and ingenuity”.

In dit licht moet men dan ook de krachtige actie zien, die de I.K.K. — ook op het Weense Congres — ontplooid heeft om duidelijk te maken dat de wereld behoefte heeft aan een nieuwe Amerikaanse handelspolitiek en aan een beter klimaat voor buitenlandse investeringen. Moge het uitvoerige telegram dat President Eisenhower bij de opening van het Congres zond, althans ten aanzien van het eerste desideratum een goed omen zijn.

's-Gravenhage.

Dr E. D. DE MEESTER.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Dat de geldmarkt ruim bleef zij hier meer geconstateerd in het kader van de continuïteit van deze overzichten dan als een belangwekkende mededeling. Ook de gebruikelijke activiteit biedt weinig vermeldenswaard. Callgeld bleef $\frac{1}{2}$ pCt. De tarieven voor schatkistpapier waren: Juni/Juli: $\frac{1}{2}$ - $\frac{9}{16}$ pCt, Augustus/Januari: $\frac{9}{16}$ - $\frac{5}{8}$ pCt, Februari/April: $\frac{5}{8}$ pCt, Januari 1955: $\frac{7}{8}$ -1 pCt. In het algemeen is er weinig aanbod.

Een na-oorlogs novum was de plaatsing van f 50 mln Belgisch schatkistpapier eenjarig à $2\frac{3}{4}$ pCt. Voor de banken is dit niet-discontabel en niet-beleensbaar papier qua rendement zeer aantrekkelijk, als men bedenkt dat Nederlandse eenjaarspromessen hier $\frac{3}{4}$ pCt geven. Het is echter op het geheel van de geldmarkt maar een zeer bescheiden bedrag en of deze mogelijkheid zich in de naaste toekomst nog vaker zal voordoen, moet, ondanks alle „wishful thinking” in de richting van een herstel van de vooroorlogse internationale rente-arbitrage, zelfs in Benelux-verband, nog worden afgewacht. De „vrij-

¹⁾ Hier volgen de titels van de aangenomen resoluties, waarvan de volledige tekst verkrijgbaar is bij het secretariaat van de Nederlandse Organisatie voor de Internationale Kamer van Koophandel, Tournooiveld 2 te 's-Gravenhage.

1. Program of Action for a Speedy Return to Convertibility.
2. The Role of Private Investments in Economic Development.
3. Simplification of Trade Formalities.
4. Freedom in Distribution.
5. Regulations Affecting Distribution.
6. Compilation of Retail Trade Statistics.
7. Code of Standards on Advertising Practice.
8. Passenger Service Charges.
9. Definition of Transport for Own Account.
10. Co-ordination of Intra-European Air Transport.
11. Improvement of Road Networks.
12. Ratification of the Berne Conventions.
13. Turn-round of Shipping.
14. Flag Discrimination.
15. Revision of the Warsaw Convention.
16. Organization of International and European Transport.
17. Trade Marks.
18. Amendments to the Union Convention.
19. International Deposit of Trade Marks.
20. Formalities Required for Patent Applications.
21. Effective Protection of Patents.
22. Horticultural and Agricultural Creations.
23. Industrial Designs and Models.
24. Convening of Revision Conference.
25. Incoterms 1953.
26. Trade Terms.
27. Uniform Law on International Sales.
28. Standardization of Contract Clauses relating to Engineering Equipment.
29. Signature for Collection of Commercial Papers.
30. Enforcement of International Arbitral Awards.
31. Disputes between Governments and Individuals.
32. Applicability of the Geneva Convention on Enforcement of Foreign Awards.

making" in de monetaire sfeer stond tot dusver wel sterk onder het motto: zachtjes aan, dan breekt het lijntje niet.

Een ander opmerkelijk feit was de vermelding in de weekstaat van De Nederlandsche Bank met betrekking tot de vervanging van een deel van de boebschuld van de Staat door schatkistpapier ten bedrage van f 300 mln. De post „Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van den Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947" die sinds eind April van dit jaar blanco stond, toont nu weer een actief van f 300 mln. Opnieuw is dus openmarktpolitiek mogelijk, die echter bij het vigerende systeem niet eerder actief zal worden dan wanneer de door de Agent gestelde afgiftegrens tot het bedrag van het in de lopende maand vervallende papier wordt overschreden en na inhaal van eventuele saldi uit voorafgaande perioden. In deze maand vervalt een bedrag van ongeveer f 250 mln.

Inzake een nieuwe inschrijving op jaarspromessen, die men aanvankelijk verwacht had, werd in de verslagweek niets meer vernomen.

De zo juist gepubliceerde cijfers voor de geldhoeveelheid in April tonen een kleine daling met f 50 mln ten opzichte van de vorige maand; vergeleken met een jaar geleden ligt het bedrag thans echter f 450 mln hoger. De verdeling in chartaal en giraal geld laat een geringe daling van het giraal geld zien. Men heeft thans ook de cijfers gepubliceerd over de verdeling van het giraal geld tussen banken en giro-instellingen. Deze blijkt weinig te veranderen, waarbij de banken ca 83 pCt van de giraal gelden voor hun rekening nemen.

De kapitaalmarkt.

Uit de indexcijfers aan het eind van deze rubriek blijkt overduidelijk, dat de veranderingen in het koersniveau op de aandelenmarkt zich ook in de verslagweek in het algemeen weer tot decimaal-cijfertjes beperkt hebben. Zelfs de vredesbaisse in Wallstreet vermocht de rust hier niet te storen. Overigens is dit gelijkmatig koerspeil nog niet synoniem met weinig belangstelling. De emissie H.A.L., die Vrijdag jl. tot een bevredigend resultaat kwam, daar nagenoeg alle claimhouders van hun inschrijvingsrecht gebruik maakten, zorgde deze week nog voor genoegzame activiteit. Hetzelfde geldt voor de 3½ pCt converteerbare obligaties Koninklijke Olie, waarvan ca f 30 mln werd uitgeloot. Het zo juist uitgekomen verslag van deze onderneming onderstreept nog eens de huidige betekenis van de zelffinanciering. Niet minder dan 82 pCt van de netto-winst werd met dit doel in het bedrijf gehouden. In de moeilijke voorziening met risicodragend kapitaal kiest men zodoende de oplossing met de minste risico's.

Van de obligatiemarkt valt, behoudens het bovengenoemde inzake de 3½ pCt obligaties Koninklijke, geen nieuws van betekenis te vermelden. Het wachten blijft op een staatslening, al geeft de huidige positie van het Rijk geen aanleiding om hier „haast" te verwachten.

Aand. indexcijfers. 29 Mei 1953 5 Juni 1953

Algemeen	146,3	146,7
Industrie	205,2	205,6
Scheepvaart	160,5	159,4
Banken	134,0	134,5
Indon. aand.	49,5	49,8

Aandelen.

A.K.U.	162	160
Philips	159½	156½
Unilever	189	189½
H.A.L.	129½ ex cl.	130 ex cl.
Amsterd. Rubber	94	94½
H.V.A.	99½	97
Kon. Petroleum	805¼	305

Staatsfondsen.

2½ pCt N.W.S.	797/16	79¼
3-3½ pCt 1947	96¾	9613/16
3 pCt Invest. cert.	97¾	9713/16
3½ pCt 1951	10115/16	10115/16
3 pCt Dollarlening	95	951/16

Diverse obligaties.

3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	100%	100%
3½ pCt Bataafsche Petr.	101%	101%
3½ pCt Philips 1948	100%	100%
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	97¼	96%

Rijswijk (Z.-H.).

J. WILLEMS.

STATISTIEKEN

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ 1).

(in miljoenen gulden)	Nederlandse Banken		Nederl. Banken en Nederl. Handel-Maatschappij	
	31 Mrt 1953	30 April 1953	31 Mrt 1953	30 April 1953
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	72	82	88	111
Nederlands schatkistpapier	2.059	2.016	2.794	2.734
	2.131	2.098	2.882	2.845
Ander overheidspapier	67	83	80	94
Wissels	25	24	32	32
Bankiers in binnen- en buitenland	17	114	152	147
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	196	96	116	116
	305	317	380	389
Debiteuren	820	825	997	1.008
Effecten en syndicaten	86	89	94	103
Deelnemingen (incl. voorschotten)	15	14	20	20
	921	928	1.111	1.136
Gebouwen	5	5	8	8
Diverse rekeningen				
	3.362	3.348	4.382	4.378
Passiva:				
Crediteuren	2.476	2.460	3.139	3.096
Wissels	15	13	16	14
Deposito's op termijn	519	521	770	807
Kassiers en genomen daggeldleningen	27	24	29	24
Diverse rekeningen	68	74	82	92
	3.105	3.092	4.036	4.033
Aandelenkapitaal	169	169	229	229
Reserve	88	88	116	116
	3.362	3.348	4.382	4.378

1) In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN APRIL 1953

(Bedragen in duizenden gulden; koersen en rentevoeten in pCt.)

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reëel)	Rentevoet	Loop-tijd
April.					
Obligaties.					
Overheid:					
Investeringcertificaten	15	100	15	3	16 1)
Beleggingcertificaten	2	100½	2	3¼	46 1)
Particulieren:					
Stichting „St. Jozef Ziekenhuis, R.K. Ziekenhuis voor Deventer en Omstreken", Deventer	2.250 2)	100	2.250	4½	33 2)
Gereformeerde Vereniging tot verzorging van zieken en verpleging-behoevenden, Sneek	200	100	200	4½	50 2)

1) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

2) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

3) Waarvan op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst f 750.000.

EMISSIES IN 1953

(Reële bedragen in duizenden gulden)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere beleggingen en geblokkeerd te goerd	Nieuw geld
Januari	12.005	1.275	13.280	—	21	13.259
Februari	931	2.735	3.666	—	37	3.629
Maart	203.117	—	203.117	—	17	203.100
April	2.467	—	2.467	—	17	2.450

*Voor tienduizenden werkers
uit honderden bedrijven
werden de pensioenen
bij Amstleven ondergebracht.*

*Adviezen worden
gaarne verstrekt door*



Het Bureau voor

Personeelverzekering
van **AMSTLEVEN**

N.V. AMSTERDAMSE MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVZERKERING - N. Spiegelstraat 17 te Amsterdam - Tel. 63272

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 31 Mei 1953

Kas, Kassiers en Dag- geldleningen . . . f.	37.488.589.64	Kapitaal f.	49.000.000.-
Nederlands		Reserve "	19.000.000.-
Schatkistpapier . . .	528.600.000.-	Bouwreserve "	1.000.000.-
Ander Overheidspapier ..	48.348.490.97	Deposito's op Termijn ..	202.832.651.44
Wissels "	4.216.830.47	Crediteuren "	668.238.393.30
Bankiers in Binnen- en Buitenland. "	27.943.490.50	Geaccepteerde Wissels ..	248.980.62
Effecten, Syndicaten en Waarden "	13.098.651.14	Door Derden	
Prolongatiën en Voor- schotten tegen Effecten ..	29.197.885.02	Geaccepteerd	1.768.345.16
Debiteuren "	249.481.699.41	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	8.413.276.62
Deelnemingen (incl. Voorschotten) "	7.126.009.99		
Gebouwen. "	5.000.000.-		
	<u>f. 950.501.647.14</u>		<u>f. 950.501.647.14</u>